

1743

**VANHEMMUUS, KASVATUSKÄYTÄNNÖT, HOITOROOLIT JA
4 -VUOTIAIDEN LASTEN KÄYTTÄYTYMINEN**

Hahlomaa Piritta
Isomaa Anne
Parviainen Päivi
Pro gradu -tutkielma
Jyväskylän yliopisto
Psykologian laitos
Toukokuu 1999

Vanhemmuus, kasvatuskäytännöt, hoitoroolit ja 4 -vuotiaiden lasten käyttäytyminen

Tekijät: Piritta Hahlomaa, Anne Isomaa ja Päivi Parviainen
Ohjaaja: Prof. Paula Lyytinen

Psykologian pro gradu -tutkielma
Jyväskylän yliopisto, psykologian laitos
Toukokuu 1999
40 sivua

TIIVISTELMÄ

Tutkimuksessa selvitettiin, miten vanhemmuus ja lastenkasvatuskäytännöt ovat yhteydessä 4 -vuotiaiden lasten käyttäytymiseen. Vanhemmuutta tutkittiin isien ja äitien mielialaa ja huolenaiheita tarkastelemalla. Lisäksi selvitettiin isien ja äitien eroavuuksia kasvatuskäytännöissä ja lastenhoitorooleissa. Tutkimus kuuluu osana Jyväskylän yliopiston psykologian laitoksella käynnissä olevaan Varhainen kielen kehitys ja geneettinen dysleksiariski -pitkittäistutkimukseen. Tämän tutkimuksen otos (n = 116) koostui keski-suomalaisista perheistä, joissa on 4-vuotiaita lapsia. Tutkimusmenetelminä käytettiin strukturoituja kyselylomakkeita (vanhempien huolenaiheet, Beck -depressioindeksi, kasvatuskäytännöt, vanhempien roolit lastenhoidossa, BASC). Vanhemmilla ilmeni jonkin verran normaaliin arkielämään liittyviä huolia ja mielialan laskua. Yleisesti huolten määrä ja mielialan lasku vanhemmilla oli vähäistä. Kasvatuskäytännöissä ja hoitorooleissa näyttäisi edelleen vallitsevan perinteinen työnjako. Äiti osoittautui isää autoritatiivisemmaksi ja kantoi isän tukemana päävastuun perheen arkirutiineista. Äidit arvioivat isiä enemmän kantavansa vastuuta useista hoitorooleista. Vanhempien, erityisesti äidin, masentunut kasvatuskäytäntö ja alentunut mieliala korreloivat negatiivisesti autoritatiivisuuteen ja heijastuivat lasten, selkeimmin tyttärien, ongelmakäyttäytymiseen. Yhden ongelmakäyttäytymisen muodon esiintyminen lapsella liittyi yleensä useamman käytösongelman ilmenemiseen samanaikaisesti. Autoritatiivinen kasvatuskäytäntö liittyi lasten vähäisempään ongelmakäyttäytymiseen.

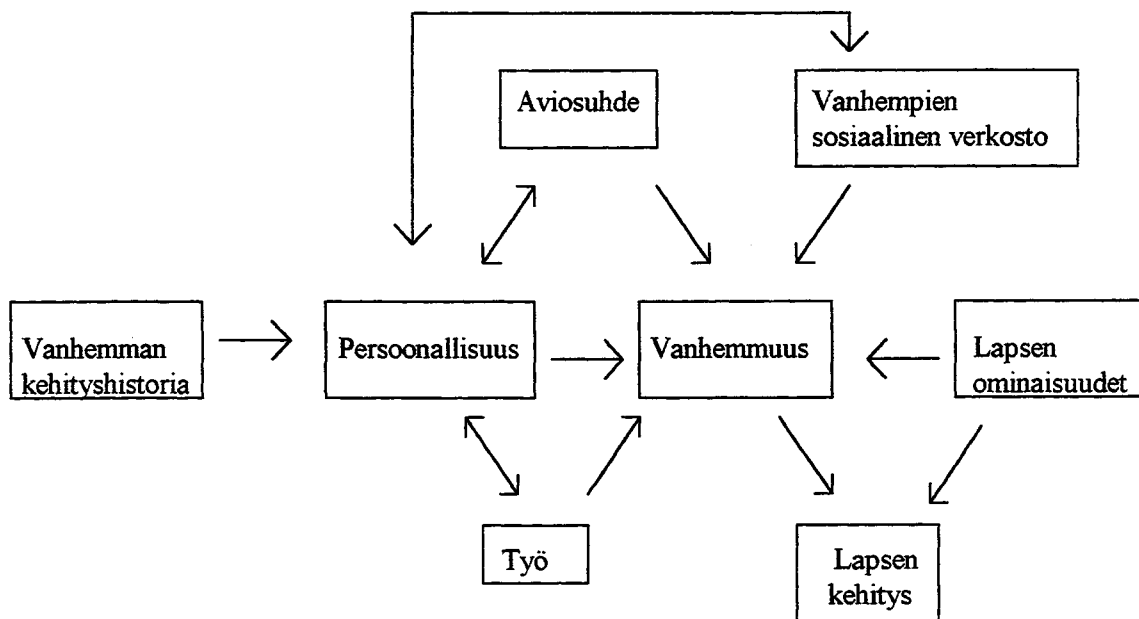
Avainsanat: vanhemmuus, huolet, mieliala, lastenkasvatuskäytännöt, hoitoroolit, 4 -vuotiaiden lasten käyttäytyminen, sukupuolten väliset erot.

SISÄLTÖ

1. JOHDANTO	1
2. MENETELMÄ	8
2.1. Tutkittavat	8
2.2. Tutkimusmenetelmät	9
2.2.1. Vanhemmuus, kasvatuskäytännöt ja lastenhoitoroolit	9
2.2.2. Lasten käyttäytyminen nelivuotiaana	10
2.2.3. Aineiston analyysi	12
3. TULOKSET	12
3.1. Vanhemmuus ja kasvatuskäytännöt	12
3.2. Vanhempien lastenhoitoroolit	18
3.3. Lasten käyttäytyminen	21
3.4. Vanhemmuus, kasvatuskäytännöt ja lasten käyttäytyminen	23
4. POHDINTA	25
LÄHTEET	33

1. JOHDANTO

Perhe on monimutkainen ja dynaaminen systeemi, joka on suurempi kuin osiensa summa (Shaffer, 1994). Belskyn (1984) prosessimallin mukaan vanhemmuuteen vaikuttavat keskeisesti vanhemman oma persoonallisuus, lapsen ominaisuudet sekä sosiaaliseen kontekstiin liittyvät stressin ja tuen lähteet (kuvio 1). Vanhemman persoonallisuuden psykologiset voimavarat vaikuttavat vahvasti vanhempana toimimiseen siten, että ne ovat yhteydessä lapsen kasvua edistävään ja sensitiiviseen vanhemmuuteen. Keskeisiä tuen ja stressin lähteitä ovat vanhempien välinen suhde, sosiaalinen verkosto ja työ. Vanhempien ja lasten suhde on vastavuoroinen, kuitenkin niin että valtasuhde on vanhemman eduksi, vaikka myös lapsi kasvattaa vanhempiaan (Belsky, Lerner, & Spanier, 1984; Pulkkinen, 1994; Schaffer & Collis, 1986; Shaffer, 1994). Äidin ja lapsen suhteen lisäksi on tärkeää huomioida myös isän merkitys perhesysteemissä (Belsky, 1981; Goldberg & Easterbrooks, 1984; Huttunen, 1994; Shaffer, 1994).

Kuvio 1. Belskyn prosessimalli vanhemmuuden determinanteista (Belsky, 1984)

Vanhemmuuteen liittyy Crnicin ja Acevedon (1995) mukaan jokapäiväisiä huolia, jotka eivät itsessään välttämättä ole kovinkaan merkittäviä, mutta niiden kumulatiivinen vaikutus voi

olla vanhemmalle huomattava stressin lähde. Huolten jatkuva kokeminen voi vaikuttaa negatiivisesti vanhemmuuteen, vanhemman ja lapsen väliseen suhteeseen sekä lapsen toimintaan (Crnic & Acevedo, 1995; Crnic & Greenberg, 1990). Crnic ja Acevedo (1995) toteavat, että vanhemmuuden stressi liittyy parisuhteen laatuun sekä kotitöiden ja lastenhoidon jakamiseen.

Vanhemman mielialalla on havaittu yhteyttä päivittäisten huolten kokemiseen (Crnic & Acevedo, 1995). Hopsin (1995) katsauksen mukaan useissa eri tutkimuksissa depressiivisten äitien vanhemmuustaidot ovat puutteellisia, ja tyttöjen herkkyyks erityisesti äidin mielialalle on poikien herkkyyttä suurempi. Vanhemman depressiivisyys ei tässä tutkimuksessa viittaa kliiniseen häiriöön. Depressiivisyyttä onkin tutkittu hyvin vähän ei-kliinisellä aineistolla ja miesten osalta.

Vanhempien kasvatuskäytäntöjä on kirjallisuudessa jaoteltu eri tavoilla. Tunnetuimpia jaotteluja on Baumrindin (1989) vaativuus ja responsiivisuus -dimensioiden pohjalta luotu autoritaarisen, autoritatiivisen ja sallivan kasvatuksen käsitteistö. *Autoritaariset* vanhemmat pyrkivät kontrolloimaan lapsen käyttäytymistä suhteessa joihinkin standardeihin tai korkeampiin normijärjestelmiin. He suosivat rankaisevia, voimallisia menetelmiä kasvatuksessa ja arvostavat lapsen tottelevaisuutta eivätkä pidä ajatustenvaihtoa lapsen kanssa tarpeellisena. *Autoritatiiviset* vanhemmat pyrkivät Baumrindin mukaan vaikuttamaan lapseensa rationaalisella tavalla, perustelemalla lapselle vaatimuksiaan ja rohkaisemalla häntä ajatustenvaihtoon. Vanhemmat ovat vaativia siten, että he ohjaavat lapsen toimintoja tiukasti ja johdonmukaisesti. He kunnioittavat lapsensa yksilöllisyyttä eivätkä pidä itseään erehtymättöminä. *Sallivat* vanhemmat ovat Baumrindin jaottelussa lämpimiä, mutta vähemmän kontrolloivia. He vaativat lapselta vain vähän, eivätkä odota tämän tottelevan standardeja. Tässä tutkimuksessa tarkasteltiin autoritaarisen ja autoritatiivisen kasvatuskäytännön lisäksi myös masentunutta kasvatuskäytäntöä, joka on peräisin Gerrisin meneillään olevasta tutkimuksesta.

Isien ja äitien välillä on todettu sekä eroja että yhtenevyyttä lastenkasvatuskäytännöissä (Bridges, Connel, & Belsky, 1988; Lewis & Feiring, 1982). Vanhemmat voivat täydentää toisiaan, jakaa kasvatustehtäviä ja panostaa eri asioihin lasten kanssa (Gottfried, Gottfried, & Bathurst, 1995) sekä sosiaalistaa lapsia erilaisiin tilanteisiin (Bridges, Connel, & Belsky, 1988; Fagot, 1995; Lytton, 1980; Pettit, Brown, Mize, & Lindsey, 1998; Power & Parke, 1982). Äitien on todettu suosivan enemmän ohjaamista ja positiivista emotionaalista tukea ja isien puolestaan määräilevyyttä ja sääntöjä (Fagot, 1995; Stoneman ym., 1989). Isät pitävät itseään

äitejä määräilevämpinä ja autoritaarisempina ja äidit itseään isiä autoritatiivisempina (Meriläinen, 1998; Smetana, 1995). Äideille tärkeintä lapsen kanssa on yhdessäolosta nauttiminen, tunteet ja läheisyys, kun isät puolestaan korostavat itsenäisyyttä, itsekontrollia, rankaisemista ja vastuullisuutta (Lamb, Hwang, & Broberg, 1989).

Tietyt lapsen ominaisuudet (mm. sukupuoli, ikä) ovat yhteydessä siihen, miten vanhemmat kohtelevat häntä (Belsky, 1984; Lytton, 1980). Suotuisinta lapsen ja vanhemman välinen vuorovaikutus on silloin, kun lapsen ja vanhemman ominaisuudet sopivat hyvin yhteen (Belsky, Lerner, & Spanier, 1984). Keskeisimmin vanhempien kasvatuskäytäntöjä erottelee se, onko vanhempi-lapsi -dyadi keskenään samaa vai eri sukupuolta (Bronstein, 1984; Laakso, 1993; Mc Gillicuddy-De-Lisi, 1988). Joidenkin tutkimusten mukaan lapsen sukupuolella ei ole vaikutusta siihen, miten vanhemmat kasvattavat häntä (esim. Kyrios & Prior, 1990). Ambertin (1997) sekä Belskyn, Lernerin ja Spanierin (1984) mukaan lapsen sukupuoli kuitenkin vaikuttaa vanhemman antamaan huolenpitoon siten, että isä ja äiti kohtelevat tyttöjä ja poikia eri tavalla. Isien käyttäytymiseen lapsen sukupuoli vaikuttaa äitiä enemmän (Ambert, 1997; Bronstein, 1984) siten, että isät suosivat enemmän poikiaan (Harris & Morgan, 1991). Belsky ym. huomauttavat, että lapsen sukupuolella on erityisen suuri merkitys esikouluikässä. On huomioitava myös, että lapset reagoivat eri tavalla isään ja äitiin (Ambert, 1997).

Äidin perinteinen rooli perheessä on ollut lastenhoitoon painottuva ja isä on ollut elättäjä, kurittaja ja opastaja (Harris & Morgan, 1991). Muutokset perinteisissä vanhempien rooleissa ja työnjaossa vanhempien välillä heijastelevat yhteiskunnallisia muutoksia (Harris & Morgan, 1991; Kinnunen 1997). Huttusen (1994) mukaan naisten siirtyminen perinteisesti miehisenä pidettyyn työelämään on asettanut naiset rooliristiriitaan ja tämä puolestaan on luonut uuden, aktiivisemmän isätyypin. Sanchez ja Thomson (1997) kuitenkin toteavat äitien edelleen kantavan päävastuun lasten ja kodin hoidosta. Mannerheimin Lastensuojeluliiton lapsiraportin (1994) mukaan kotiäidit ovat pienten lastensa kanssa lähes kaiken lasten valvellaoloajan (n. 10 tuntia), ja työssäkäyvät äidit ovat alle 4 -vuotiaiden lasten kanssa keskimäärin 6 tuntia työpäivinä. Isät taas viettävät lastensa kanssa työpäivinä 2,5 - 3, 5 tuntia.

Sukupuolten välisiä käyttäytymiseroja tarkasteltaessa esikouluikäisillä pojilla oli Gardnerin (1978) mukaan tyttöjä suurempi tarve purkaa turhautumiaan negatiivisin tunneilmauksin. Toisaalta tytöt olivat tässä iässä poikia kykenemättömämpiä positiiviseen vuorovaikutukseen ikätoveriensä kanssa. Björkqvist ym. (1992) totesivat epäsuoran aggression olevan yleisempää

tyttöillä kuin pojilla, kun taas Berkin (1989) mukaan esikouluikäisten poikien vuorovaikutuksessa tulee useammin esiin fyysistä aggressiivisuutta.

Vanhempien kokemalla stressillä on useissa tutkimuksissa todettu olevan selviä yhteyksiä lasten toimintaan ja käyttäytymiseen (mm. Belsky, 1984; Crnic & Acevedo, 1995; Crnic & Greenberg, 1990; Patterson, 1983), kun taas Deater-Deckardin ja Scarrin (1996) mukaan sillä ei ollut merkittävää vaikutusta lapsen käyttäytymiseen. Myös suomalaisen tutkimuksen mukaan vanhempien huolten yhteydet lasten käyttäytymiseen olivat yllättävän vähäisiä (Peltola & Rosti, 1998).

Crnicin ja Greenbergin (1990) mukaan äitien kokema stressi ja päivittäiset huolenaiheet ovat yhteydessä moniin lasten käyttäytymisongelmiin ja alhaisempaan sosiaaliseen hyvinvointiin ennustaen vähemmän herkkää ja kontrolloidumpaa lasten käyttäytymistä äitinsä kanssa. Myös Campbell, Breaux, Ewing ja Szumowski (1986) toivat esiin yhteyden 3-6 -vuotiaiden lasten käyttäytymisongelmien, erityisesti yliaktiivisuuden ja aggression, ja perheen stressin välillä. Patterson ym. (1989) totesivat, että stressaantuneet äidit olivat ärtyneempiä lastensa kanssa, mihin taas lapset reagoivat aggressiivisella käytöksellä. Tämän madaltuneen sietokyvyn voidaan olettaa heijastuvan äidin voimakkaampana direktiivisyytenä lasta kohtaan ja sitä kautta lapsen lisääntyneenä aggressiivisuutena ja yliaktiivisena käyttäytymisenä. Snyder (1991) havaitsi 4-5 -vuotiaiden lasten käyttäytymisongelmien liittyvän äitien kurinpittoon, johon taas vaikuttaa äidin stressaantuneisuus. Kun äidillä oli negatiivinen mieliala ja stressiä, heidän kurinpitonsa oli tilapäisesti heikompi.

Kochanskan, Kuczynskin ja Radke-Yarrowin (1989) mukaan vanhemman roolista nauttivien äitien lapset ovat todennäköisemmin kuuliaisia äitiensä pyynnöille, jolloin vanhempien ei tarvitse olla kasvatuskäytännössään kovin kontrolloivia saadakseen lapset tottelemaan itseään. Erittäin stressaantuneet äidit kokevat lastensa käyttäytymisen poikkeavampana kuin vähemmän stressaantuneet äidit (Middlebrook & Forehand, 1985; Webster-Stratton, 1990). Banez ja Compas (1990) havaitsivat äitien ja isien arviointien lastensa emotionaalisisista ja käyttäytymisongelmista liittyvän vanhempien omiin päivittäisiin huolenaiheisiin ja oireisiin.

Peltola ja Rosti (1998) havaitsivat suomalaista aineistoa tarkastellessaan, että vanhempien huolilla oli selkeämpi yhteys tyttöjen kuin poikien käyttäytymiseen. Varsinkin äitien huolien yhteys tyttöjen käyttäytymiseen nähtiin tyttöjen lisääntyneenä ahdistuksena, aggressiivisuutena,

masentuneisuutena, sopeutumisvaikeuksina ja hyperaktiivisuutena. Poikien kohdalla merkitseviä korrelaatioita käyttäytymisen ja vanhempien huolten välillä ei löytynyt lainkaan.

Millerin, Cowanin, Cowanin, Hetheringtonin ja Clingempeelin (1993) mukaan vanhemman depressiivisyyden on tutkittu saavan lapsessa aikaan ulospäin suuntautuvaa häiriökäyttäytymistä kolmen erilaisen polun kautta. 1) Vähemmän masentuneiden äitien lämpimämpi parisuhde synnyttää lämpöä vanhemmuuteenkin, mikä toimii hyvänä lapsen ulospäin suuntautuvan häiriökäyttäytymisen ehkäisijänä. 2) Äidin depressiivisyys saattaa liittyä parisuhteen ristiriitoihin, jotka taas johtavat helpommin lapsen ulospäin suuntautuvaan häiriökäyttäytymiseen. 3) Isän depressiivisyys johtaa heikkoon kontrolliin lasten kasvatuksessa, mikä sekin voi tulla esiin lapsen ulospäin suuntautuvana, antisosiaalisena häiriökäyttäytymisenä, vaikkakin Peltolan ja Rostin (1998) suomalaisen aineiston mukaan isien mielialalla näyttäisi kuitenkin olevan äitien mielialaa harvemmin yhteyttä lasten käyttäytymiseen. Isien depressiivisyyden, kontrollin ja lapsen ulospäin suuntautuvan häiriökäyttäytymisen väliset yhteydet tulevat Millerin ym. (1993) tutkimuksessa voimakkaammin esiin esikouluikäisten (3,5-vuotiaiden) lasten kuin nuorten perheissä. Isien kontrolloidessa enemmän esikouluikäisiä lapsiaan nämä käyttäytyvät vähemmän häiritsevästi.

Kochanska (1990) totesi ei-masentuneiden äitien kasvatuseränteissä olevan pysyvyyttä siten, että heidän aiemmin kannattamansa lastenkasvatuskäytännöt ennustivat heidän käyttäytymistään esikouluikäisten lasten kanssa. Masentuneiden äitien kasvatuskäytäntöjä ennustivat enemmän heidän aikaisemmin lastaan kohtaan tuntemat affektiiviset asenteet kuin aikaisemmat kasvatuskäytännöt. Masentuneet äidit arvioivat lastensa käyttäytymistä paljolti sen mukaan, mitkä olivat heidän tuntemuksensa lasta ja vanhemman roolia kohtaan. Esimerkiksi masentuneet, autoritaarista kasvattamista aikaisemmin kannattaneet äidit, jotka tunsivat jonkinlaista kaunaa lastaan kohtaan, raportoivat lapsensa käyttäytyvän muita lapsia häiritsevämmin. Panaccione ja Wahler (1986) havaitsivat masentuneiden äitien kohtelevan lapsiaan aversiivisellä tavalla. Tällöin äidin arvioon lapsesta vaikuttaa lapsen käyttäytymistä enemmän äidin masentuneisuus ja muut äitiin liittyvät tekijät.

Masentuneet äidit havaitsivat tytoilla poikia enemmän häiriökäyttäytymistä, varsinkin epätavanomaista käyttäytymistä, hyperaktiivisuutta, tarkkaavuuden ongelmia, ahdistusta ja masentuneisuutta. Tämä voi viitata siihen, että äidit näkevät tyttöjen ulospäin suuntautuvan käyttäytymisen helpommin poikkeavana ja toisaalta heijastavat omaa mielialaansa siihen, miten

näkevät tyttäriensä käyttäytymisen. Toisaalta he ovat usein isiä enemmän tekemisissä lastensa kanssa ja kokevat tällöin lasten häiriökäyttäytymisen itselleen enemmän ongelmaksi.

Baumrindin (1989) jaottelussa autoritaaristen vanhempien pojat ovat muihin lapsiin verrattuna vihamielisempiä ja vastahakoisempia, kun taas tytöiltä puuttuu itsenäisyyttä ja dominoivuutta. Autoritaarisen kasvatuksen saaneilla lapsilla on Maccobyn ja Martinin (1983) mukaan todennäköisemmin huonompi itsetunto ja koulumenestys sekä vähäisemmät sosiaaliset taidot kuin muunlaisen kasvatuksen saaneilla lapsilla. Jotkut näistä lapsista saattavat olla aggressiivisia, toiset taas alakuloisia ja hiljaisia. Sallivien vanhempien lapset eivät Baumrindin mukaan eroa merkittävästi autoritaaristen vanhempien lapsista, vaan hemmotellut, sallivan kasvatuksen saaneet lapset tuovat esiin samantyyppisiä negatiivisia piirteitä kuin autoritaaristen vanhempien lapset (Maccoby & Martin, 1983). Autoritatiivisten vanhempien lapset ovat samaan aikaan sekä riippumattomia että vanhempiensa pyyntöihin taipuvaisia ja altruistisia (Maccoby & Martin, 1983). Baumrindin mukaan autoritatiivisten vanhempien tytöt olivat sallivien vanhempien lapsiin verrattuna sosiaalisesti varmempia ja pojat suoritusuuntautuneempia. Autoritatiivisten vanhempien tytöt käyttäytyvät määrätietoisesti, dominoivasti ja suoritusuuntautuneesti ja pojat taas ystävällisesti ja yhteistyöhaluisesti. Hyljeksittyjen, laiminlyötyjen lasten ongelmana ovat erityisesti ihmissuhteet (Bee, 1999).

Pettit ja Bates (1989) totesivat vanhempien negatiivisten, pakonomaisten kasvatuskeinojen ennustavan käyttäytymisongelmien ilmenemistä 4-vuotiailla lapsilla, mutta yhteys ei ole yhtä vahva kuin varhaisten positiivisten vuorovaikutussuhteiden puuttumisen ja lasten käyttäytymisongelmien välillä. Pattersonin (1982) mukaan esikouluikäisen lapsen itsepäisyys on ensimmäinen ilmaus vanhemmilta puuttuvista, tehokkaista vanhemmuuden taidoista. Rakkauden kieltäminen ja lapsen hylkääminen, valtaa käyttävät ja fyysiset rankaisukeinot sekä epäjohdonmukaisuus kasvatuskäytännöissä olivat yhteydessä aggression lisääntymiseen sekä tytöillä että pojilla esikouluikästä nuoruusvuosiin saakka (Parke & Slaby, 1983). Kun äidit kontrolloivat autoritaarisesti tyttäriään esikouluikässä, näillä ilmeni nuoruudessa kompetenssin ja autonomian kehityksen vajetta sekä depressiivisyyttä (Gjerde, Block, & Block, 1991). Prior ym. (1992) puolestaan totesivat, ettei lastenkasvatuskäytäntöjen eroilla ollut merkittävää vaikutusta 3-6 -vuotiaiden lasten käyttäytymiseen, vaikkakin pysyvämmin käyttäytymishäiriöisten lasten äidit käyttivät kasvatuksessaan enemmän rankaisua ja kontrollia sekä vähemmän lapsikeskeisyyttä ja johdonmukaisuutta.

Lasten eksternaalinen käyttäytyminen oli Campbellin, Piercen, Marchin ja Ewingin (1991) mukaan vahva ennuste äidin negatiiviselle, kontrolloivalle kasvatustyyliille. Janssensin (1994) tutkimuksessa autoritaaristen vanhempien lapset käyttäytyivät eksternaalisesti, kun taas vähemmän autoritaaristen vanhempien lapsilla ilmeni internaalista käyttäytymistä. Tallmadge ja Barkley (1983) huomasivat yliaktiivisten lasten vanhempien olevan normaalien lasten vanhempia kontrolloivampia kasvatuskäytännöissään. Lasten käyttäytyminen äitien, mutta ei isien, seurassa oli tällöin vähemmän mukautuvaista. Stormshak, Speltz, DeKlyen ja Greenberg (1997) taas totesivat häiritsevästi käyttäytyvien esikouluikäisten poikien perheiden kokonaisuudessaan toimivan vähemmän lämpimästi kuin niiden perheiden, joiden pojilla ei esiintynyt häiriökäyttäytymistä.

Campbell ym. (1991) totesivat 3-vuotiaitten lasten äitien sietävän 4-vuotiaitten lasten äitejä hieman enemmän lastensa itsepäistä ja yliaktiivista käyttäytymistä, mutta tehostavan kuria silloin, kun lapsi on sekä hyvin itsepäinen että yliaktiivinen. Toisin sanoen lapsen yliaktiivinen/tarkkaamaton ja negatiivinen/itsepäinen käyttäytyminen yhdessä ennustivat äidin negatiivista kontrollia, kun taas jompikumpi ominaisuus yksinään ei lisännyt äidin negatiivista lastenkasvatusta. Noin 4-vuotiaitten lasten äidit taas tehostivat kontrolliaan ainoastaan lapsen ollessa itsepäinen.

Tässä tutkimuksessa selvitettiin vanhemmuuden, lastenkasvatuskäytäntöjen ja 4 - vuotiaitten lasten käyttäytymisen yhteyksiä. Kasvatuskäytännöistä tarkasteltiin autoritatiivisen, autoritaarisen ja masentuneen kasvatuskäytännön yhteyksiä tyttärien ja poikien sopeutuvaan sekä ongelmakäyttäytymiseen. Oletettiin, että masentuneeseen kasvatuskäytäntöön liittyisi lasten ongelmakäyttäytymistä. Lisäksi tarkasteltiin isien ja äitien eroja kasvatuskäytännöissä ja hoitoroleissa, joissa oletettiin tapahtuneen sukupuoliroolien lähentymistä ja tasapuolistuneempaa työnjakoa. Vanhemmuuteen liittyvien huolten ja mielialan eroja vertailtiin isillä ja äideillä sekä tarkasteltiin niitä suhteessa lasten käyttäytymiseen. Hypoteesina oli, että äideillä olisi isiä enemmän huolia ja että ne heijastuisivat lasten käyttäytymiseen. Oletettiin myös, että vanhempien masentunut mieliala olisi yhteydessä lasten ongelmakäyttäytymiseen.

2. MENETELMÄ

2.1. Tutkittavat

Tutkittavina oli 116 terveiden 4 -vuotiaiden lasten (tyttöjä 52, poikia 64) vanhempaa. Lapset kuuluivat Jyväskylän yliopiston psykologian laitoksella toteutettavaan Varhainen kielen kehitys ja geneettinen dysleksiariski -tutkimusprojektiin, jossa kaikkiaan yli 200 keskiuomalaisen lapsen kehitystä seurataan syntymästä kouluikään saakka. Tutkimusprojekti keskittyy keräämään tietoja varhaisesta kielen kehityksestä sekä kartoittamaan dysleksian, vaikean lukemisvaikeuden, varhaisia merkkejä. Lisäksi projektissa kehitetään suomalaiseen käyttöön soveltuvia menetelmiä kognitiivisen, kielellisen varhaiskehityksen arviointia varten.

Tämän pro gradu -tutkielman tutkimusaineiston keruu ajoittuu kevään 1997 ja tammikuun 1999 väliselle ajalle. Tutkimuksen ulkopuolelle jäivät perheet (N=27), joiden lomakkeet eivät olleet saapuneet määräaikaan mennessä, sekä ne perheet, joilla ei ollut palautuneita lomakkeita kaikista kyselyn osioista. Kriteeriksi perheiden valinnalle päätettiin ottaa ne 116 äitiä, jotka olivat palauttaneet kasvatuskäytäntöjä koskevan lomakkeen. Tutkimukseen osallistuneet vanhemmat olivat Keski-Suomen läänistä. Lasten äidit olivat iältään keskimäärin 33,8 -vuotiaita (SD=4.0) ja isät keskimäärin 35,8 -vuotiaita (SD=4.4). Vanhempien koulutus luokiteltiin seitsemään luokkaan yhdistämällä sekä perus- että jatkokoulutus. Äidit ($\bar{x}$ =4.3, SD=1.5) olivat isiä ($\bar{x}$ =3.9, SD=1.3) hieman korkeammin koulutettuja.

Vanhempien työ- ja elämäntilannetta kartoitettiin kahdeksankohtaisella kyselyllä (taulukko 1). Työssä isistä kävi 83,5 % ja äideistä 71,2 %. Työttömänä isistä oli 8,3 ja äideistä 5,4 prosenttia. Isien keskimääräinen viikkotuntimäärä työssä oli 40,8 (SD=10.95) ja äitien 37,7 (SD=8.83) tuntia. Opiskelemassa (ammattillisessa oppilaitoksessa, yliopistossa tai työllisyys-/oppisopimuskoulutuksessa) oli viisi isää ja 11 äitiä. Yksi isä ja 18 äitiä oli jäänyt vanhempainlomalle tai hoitovapaalle.

Taulukko 1. Vanhempien työ- ja elämäntilanne

Elämäntilanne	Äiti %	Isä %
1. Työssä	71.2	83.5
2. Työttömänä	5.4	8.3
3. Lomautettuna	-	-
4. Opiskelemassa	9.9	4.6
5. Äitiys- tai vanhempain - lomalla, hoitovapaalla	16.2	0.9
6. Eläkkeellä	0.9	0.9
7. Varusmiespalveluksessa	-	-
8. Muu	6.3	4.6

2.2. Tutkimusmenetelmät

2.2.1. Vanhemmuus, kasvatuskäytännöt ja lastenhoitoroolit

Isät ja äidit täyttivät erikseen lomakkeen koskien vanhemmuutta, hyvinvointia ja työtä. Vanhempien kasvatuskäytäntöjä koskeva kysely pohjautuu Lea Pulkkisen kouluikäisten lasten tutkimuksessa käytettyyn menetelmään. Tässä työssä käytimme lomakkeesta huolenaiheita, mielialaa ja lastenkasvatuskäytäntöjä koskevat osiot ja selvitimme kasvatuskäytäntöluokitusten soveltuvuutta alle kouluikäisille lapsille.

Vanhempien *huolenaiheita* tutkittiin kysymällä heiltä, missä määrin erilaiset perhettä koskevat asiat aiheuttavat heille huolta tai stressiä heidän nykyisessä elämäntilanteessaan. Vanhemmat vastasivat 20 kysymykseen asteikolla 1-4 ("ei lainkaan - erittäin paljon"). Kysely on alunperin suunniteltu Jyväskylän kaupungissa 1980- ja 1990 -lukujen taitteessa käynnissä olleeseen "Vanhempainryhmien kehittäminen neuvolan normaalitoimintana" -kehittämishankkeeseen.

Vanhempien *mialialaa* tutkittiin Beckin depressioindeksin (BDI) avulla (Beck, Ward, Mendelsohn, Mosck, & Erlaugh, 1961). Vanhemmat vastasivat yhteentoista kysymykseen asteikolla 1 - 5 ("ei pidä lainkaan paikkaansa - pitää täysin paikkansa"). Alkuperäinen kysely sisältää 13 kohtaa, joista poistettiin tämän tutkimuksen kannalta epäolennaisena itsemurha-

ajatuksia koskeva kysymys ja kysymys siitä, ajatteleeko vastaaja itsensä rumaksi ja epämiellyttäväksi.

Lastenkasvatuskäytäntöjä tarkasteltiin pyytämällä vanhempia vastaamaan asteikolla 1-4 ("ei sovi minuun lainkaan - sopii minuun erittäin hyvin") 26 kysymykseen. Vanhempien arvioimat väittämät pisteytettiin asteikolla 1-4. Väittämistä oli Pulkkinen tutkimuksessa muodostettu kolme luokkaa. Käytetyn lomakkeen osiot olivat peräisin Baumrindin (1989), Chaon (1994), Kochanskan (1990) ja Robertsin, Blockin ja Blockin (1984) tutkimuksista. Lisäksi mukana oli osioita Gerrisin meneillään olevasta tutkimuksesta.

Lasten ollessa 3 -vuotiaita vanhemmilta oli kysytty, kuinka vanhempien *roolit lastenhoidossa* jakautuvat ja kumman vanhemman puoleen lapset hakeutuvat arkipäivän tilanteissa. Tässä vaiheessa pitkittäistutkimukseen osallistuneiden perheiden palauttamien lomakkeiden määrä oli suurempi. Kriteereiksi tähän tutkimukseen valituille perheille otettiin se, että molemmat vanhemmat ovat vastanneet kyselyyn (N=173). Vanhemmat vastasivat erikseen 15 kysymykseen asteikolla 1-5 ("kääntyy selvästi enemmän äidin puoleen - kääntyy selvästi enemmän isän puoleen"), jotka kartoittivat lapsen vanhempiinsa kohdistamia valintoja arkipäivän tilanteissa, sekä 15 kysymykseen asteikolla 1 - 5 ("yksinomaan äidin vastuulla - yksinomaan isän vastuulla"), jotka selvittivät vanhempien vastuualueita lapsen hoitoon ja kasvatukseen liittyvissä tehtävissä.

2.2.2. Lasten käyttäytyminen nelivuotiaana

Lasten käyttäytymistä 4 -vuotiaana selvitettiin vanhempien täyttämällä BASC -lomakkeella (The Behavior Assessment System for Children) (Reynolds & Kamphaus, 1992). Alun perin BASC on laadittu helpottamaan erilaisten käyttäytymisen ja emotionaalisten häiriöiden luokittelua ja hoidon suunnittelua. Lomake sisältää asteikolla 1 - 4 ("ei koskaan - lähes aina") väittämiä lapsen positiiviseen (adaptiiviseen) ja negatiiviseen (kliiniseen) käyttäytymiseen liittyen. Tässä tutkimuksessa käytetty lomake PRS (Parent Rating Scales) sisältää 131 väittämää, ja se on standardoitu esikouluikäisten lasten vanhemmille. PRS on normitettu iän ja sukupuolen mukaan, ja se sisältää myös kliinisen normituksen. BASC:in lomakkeiden vastaukset pisteytettiin seuraavasti: "Ei koskaan" (Ek)=0, "Toisinaan" (T)=1,

”Usein” (U)=2 ja ”Lähes aina” (La)=3. Joidenkin väitteiden pisteytys käännettiin, jotta niiden sisältö sopisi yhteen muiden skaalassa olevien väitteiden sisällön kanssa (Ek=3, T=2, U=1, La=0).

PRS sisältää kymmenen lapsen käyttäytymistä mittaavaa skaalaa (taulukko 2). Lapsen hyvää sopeutumista mittaavat sopeutumisen ja sosiaalisten taitojen skaalat. Ongelmakäyttäytymistä kuvaavia skaaloja ovat aggressiivisuus, ahdistus, tarkkaavuuden ongelmat, epätavanomainen käyttäytyminen, masentuneisuus, hyperaktiivisuus, somatisaatio ja vetäytyminen. Mitä korkeammalle vanhemmat arvioivat lapsen sopeutuvan käyttäytymisen, sitä paremmin hän selviytyy ympäristössään, kun taas korkeat arviot ongelmakäyttäytymistä kuvaavissa skaaloissa kertovat lapsen selviytymisen ongelmista.

Taulukko 2. Lapsen käyttäytymistä mittaavat PRS -skaalat

Skaala	Määritelmä
Hyperaktiivisuus	Taipumus olla yliaktiivinen, rynnätä työstä tai aktiviteetista toiseen ja toimia ajattelematta.
Aggressio	Taipumus käyttäytyä muita ihmisiä kohtaan uhkaavan aggressiivisesti verbaalisella tai fyysisellä tasolla.
Masentuneisuus	Surullisuuden, onnettoman olon ja stressin tunteet, jotka saattavat tulla kyvyttömyydestä selviytyä jokapäiväisestä elämästä tai herättävät itsemurha-ajatuksia.
Vetäytyminen	Taipumus vältellä muita sosiaalisen kontaktin estämiseksi.
Tarkkaavuuden ongelmat	Taipumus tulla helposti häirityksi ja kyvyttömyys keskittyä pitkään.
Ahdistus	Taipumus hermostua, pelätä ja olla huolissaan todellisten tai kuviteltujen ongelmien takia.
Somatisaatio	Taipumus olla ylisensitiivinen ja valittaa vähäisistä fyysisistä ongelmista ja hankaluuksista.
Epätavanomainen käyttäytyminen	Taipumus käyttäytyä kypsättömästi. Käyttäytymiseen sisältyy usein eriskummallisuuksia (esim. hallusinaatiot). Yhteydessä usein psykoosiin, mutta voi heijastaa myös muiden ongelmien olemassaoloa.
Sopeutuminen	Kyky sopeutua kypsästi ympäristön muutoksiin.
Sosiaaliset taidot	Taidot, jotka tarpeellisia vuorovaikutustilanteessa selviämiseen kotona, koulussa ja yhteiskunnassa.

2.2.3. Aineiston analyysi

Tilastollisesti aineisto käsiteltiin SPSS Windows -ohjelmalla. Keskiarvojen eroja tutkittiin riippumattomien sekä riippuvien otosten t-testeillä ja varianssianalyysillä (ANOVA). Korrelaatioiden tutkimisessa käytettiin Spearmanin järjestyskorrelaatiokertoimia. Lastenkasvatus -lomakkeen muuttujille tehtiin faktorianalyysi (PAF), johon rotaatiomenetelmäksi valittiin varimax ja tarkentavaan faktorianalyysiin vinokulmainen rotaatiomenetelmä. Pakotetusta viiden faktorin ratkaisusta poimittiin kolme faktoria isien ja äitien vertailua varten niiden sisällöllisen mielekkyyden ja muuttujista muodostettujen summapistemäärien reliabiliteettien (Cronbachin alfa) perusteella. Kasvatuskäytäntöfaktoreille laskettiin summapistemäärät faktoreihin poimittujen väittämien pohjalta.

3. TULOKSET

3.1. Vanhemmuus ja kasvatuskäytännöt

Vanhemmuuteen liittyvistä *huolenaiheista* muodostettiin summamuuttujat sekä äideille että isille. Suurin mahdollinen summa kunkin vanhemman kohdalla olisi voinut olla 80, jolloin vanhempi olisi vastannut jokaisen 20 tekijän aiheuttavan huolta tai stressiä erittäin paljon. Pienin mahdollinen summa taas olisi voinut olla 20, jolloin vanhempi ei tuntisi huolta minkään tekijän kohdalla. Äitien huolten keskiarvoksi tuli 33.23 (SD=6.60), ja isien keskiarvoksi 31.93 (SD=6.11).

Äitien ja isien huolenaiheiden välisiä eroja tutkittiin t-testillä. Äideillä oli hieman enemmän huolia kuin isillä, mutta ero ei ollut tilastollisesti merkitsevä. Äitejä eniten huolestuttivat vaikeus saada omaa aikaa ($\bar{x}=2.35$; SD=.68), perheen taloudellinen tilanne ($\bar{x}=2.34$; SD=.76) sekä arjen kotirutiinien hoitaminen ($\bar{x}=2.26$; SD=.77). Isiä stressasivat perheen taloudellinen tilanne ($\bar{x}=2.38$; SD=.90), puolison väsymys tai masennus ($\bar{x}=2.13$; SD=.73) sekä oma väsymys tai masennus ($\bar{x}=2.12$; SD=.73).

Vanhempien *mielialasta* muodostettiin summamuuttujat molemmille vanhemmille. Suurin mahdollinen summa kunkin vanhemman kohdalla olisi voinut olla 55, jolloin vanhempi olisi

vastannut jokaisen 11 tekijän pitävän täysin paikkansa. Pienin mahdollinen summa taas olisi voinut olla 11, jolloin mikään tekijä ei olisi vanhemman mukaan pitänyt lainkaan paikkaansa. Äitien mielialan keskiarvoksi tuli 21.49 (SD=7.47), ja isien mielialan keskiarvoksi 20.96 (SD=7.34).

Vanhempien mielialojen välisiä eroja tutkittiin myös t-testillä. Äideillä oli hieman enemmän masennusta kuin isillä, mutta ero ei ollut tilastollisesti merkitsevää. Äidit kokivat väsyvänsä nykyisin nopeammin kuin tavallisesti ($\bar{x}=2.53$; SD=1.26), kokivat tulevaisuuden pelottavana ($\bar{x}=2.16$; SD=1.04) sekä tunsivat itsensä varsin usein huonoiksi ja syyllisiksi ($\bar{x}=2.11$; SD=1.02). Isät puolestaan kokivat väsyvänsä nykyisin nopeammin kuin tavallisesti ($\bar{x}=2.31$; SD=1.14), kokivat muiden ihmisten kiinnostavan heitä vähemmän kuin aikaisemmin ($\bar{x}=2.27$; SD=1.11) sekä kokivat ryhtymisen johonkin merkitsevään heille ylimääräistä ponnistusta ($\bar{x}=2.20$; SD=1.05).

Vanhempien mielialat korreloivat toisiinsa ($r=.31$; $p<.01$). Huolet ja mieliala olivat yhteydessä toisiinsa sekä äideillä ($r=.63$; $p<.001$) että isillä ($r=.59$; $p<.001$). Äidin huolet olivat yhteydessä myös isän mielialaan ($r=.46$; $p<.001$) ja huoliin ($r=.46$; $p<.001$). Äidin mieliala ei ollut merkitsevästi yhteydessä isän huoliin.

Kasvatuskäytännöt tutkittiin 26 väittämän keskiarvoja tarkastellen (taulukko 3). Vanhempien arviot kasvatuskäytännöistään poikkesivat toisistaan 65 % muuttujista. Erittäin merkitsevä ero ($p<.001$) löytyi 11 muuttujasta (42 %). Merkitsevä korrelaatio isien ja äitien kasvatuskäytäntöväittämille todettiin noin 3 % väittämistä ja melkein merkitsevä korrelaatio noin 7 % väittämistä. Suurimmat korrelaatiot ($p<.01$) samoista kasvatuskäytäntöväittämistä äitien ja isien välillä löytyivät väittämien 17 ($r=.30$) ja 18 ($r=.27$) välillä.

Taulukko 3. Vanhempien kasvatuskäytäntöjen keskiarvojen vertailu väittämittäin

Väittäjä	Äiti		Isä		t	df	p
	$\bar{x}$	SD	$\bar{x}$	SD			
1. Kerron usein lapselleni, kuinka paljon arvostan sitä, että hän yrittää tehdä jotakin tai saa jotakin aikaan.	3.32	.63	2.86	.75	5.06	225	.000
2. Rohkaisen lastani olemaan itsenäinen.	3.32	.60	3.01	.63	3.81	225	.000
3. Uskon, että kiitos saa aikaan enemmän kuin rangaistus.	3.25	.62	2.88	.76	4.10	226	.000
4. Minulla on lasteni kasvattamisessa paljon enemmän ongelmia kuin osasin odottaa.	1.86	.78	1.75	.70	1.14	226	.256
5. Kunnioitan lapseni mielipidettä.	3.15	.55	2.98	.63	2.11	225	.036
6. Uskon, että toruminen ja arvostelu on lapselle eduksi.	1.80	.74	2.04	.83	-2.34	226	.020
7. Annan lapseni nähdä, että olen vihainen.	3.23	.66	3.13	.71	1.18	226	.238
8. Lapseni pitäisi oppia, että meidän perheessämme tavat ja säännöt ovat tärkeitä.	3.28	.66	3.22	.69	.76	225	.447
9. Opetan lapselleni, että paha saa aina palkkansa.	2.17	.87	2.58	.85	-3.64	223	.000
10. Lasken usein leikkiä lapseni kanssa.	3.06	.72	3.13	.71	-.68	225	.500
11. En anna lapseni kyseenalaistaa päätöksiäni.	2.44	.71	2.46	.73	-.26	226	.798
12. Tiedän mikä on lapseni päiväohjelma.	3.34	.70	2.87	.88	4.51	225	.000
13. Kun lapseni käyttäytyy huonosti	3.18	.58	2.94	.62	3.06	226	.003
14. Kun ajattelen sitä, millainen vanhempi minä olen, tunnen usein syyllisyyttä tai riittämättömyyttä.	2.41	.92	2.10	.92	2.55	225	.012
15. Mielestäni ruumiillinen rankaisu on tehokkain rankaisutapa.	1.16	.37	1.31	.50	-2.43	203	.016
16. Ohjailen lastani varoittelemalla häntä pahoista asioista, joita hänelle voi tapahtua.	2.67	.77	2.92	.83	-2.34	226	.020
17. Otan selvää, missä ja kenen kanssa lapseni milloinkin on.	3.53	.65	2.90	.93	5.83	119	.000
18. Lasten kasvattaminen tuntuu minusta usein ylivoimaiselta tehtävältä.	1.67	.82	1.54	.72	1.33	226	.184
19. Osoitan lapselleni usein että rakastan häntä.	3.77	.44	3.24	.73	6.57	183	.000
20. Kykyäni huolehtia lapsistani on vähäisempi kuin olin ajatellut.	1.42	.71	1.46	.60	-.38	226	.706
21. Tiedän mistä lapseni on kiinnostunut ja mitä hän harrastaa.	3.55	.56	3.21	.69	4.17	226	.000
22. Olen lapsen seurassa mutkaton ja rento.	3.56	.62	3.27	.71	3.31	226	.001
23. On tärkeää, että lapset tottelevat vanhempiaan.	3.27	.60	3.23	.62	.41	225	.682
24. Minulla ja lapsellani on hyvä suhde.	3.74	.48	3.45	.60	4.11	212	.000
25. Otan tavallisesti huomioon lapseni mieltymykset tehdessäni suunnitelmia perheelle.	3.47	.54	3.06	.68	5.08	225	.000
26. Lapsella ei pitäisi olla salaisuuksia vanhemmiltaan.	2.37	.92	2.34	.88	.26	224	.793

Tarkoituksena oli kokeilla aikaisemmin kouluikäisten lasten vanhemmilla tutkittujen kasvatuluokitusten soveltuvuutta tutkimusaineiston alle kouluikäisten lasten vanhempiin. Tämän tutkimuksen aineistosta ei kuitenkaan muodostunut täsmälleen samoja luokituksia,

joten tehtiin uusi faktoriratkaisu. Päädyttiin pakotettuun viiden faktorin ratkaisuun, sillä suurempi tai pienempi faktorimäärä olisi tehnyt faktoreiden sisällöllisen nimeämisen hankalaksi. Äideille ja isille erikseen muodostetusta viiden faktorin ratkaisusta valittiin kolme faktoria, jotka nimettiin Baumrindin (1989) jaottelun mukaan autoritatiiviseksi ja autoritaarisiksi faktoriksi sekä Gerrisiä mukaillen masentuneen kasvatuskäytännön faktoriksi. Kyseiset faktorit olivat kiinnostavia tutkimusongelmien kannalta, ja tulivat selvästi esiin molemmille vanhemmille tehdyissä faktorianalyyseissä. Kuhunkin faktorin valittiin ne väittämät, jotka olivat samat sekä äidillä että isällä. Autoritatiivisuuden faktorin (selitysaste isälle .858 ja äidille .792) valittiin viisi, autoritaarisuuden faktorin (selitysaste isälle .802 ja äidille .846) neljä ja masentuneen kasvatuskäytännön faktorin (selitysaste isälle .758 ja äidille .717) neljä väittämää (taulukko 4).

Taulukko 4. Faktoreihin sisältyvät väittämät

Faktori	Väittämät	Lataus isä /äiti
1. Autoritatiivisuus	*Kun lapseni käyttäytyy huonosti, selvitämme asiat puhumalla.	.645/.500
	*Osoitan lapselleni usein, että rakastan häntä.	.661/.455
	*Minulla ja lapsellani on hyvä suhde.	.545/.709
	*Otan tavallisesti huomioon lapseni mieltymykset tehdessäni suunnitelmia perheelle.	.607/.485
	*Kunnioitan lapseni mielipidettä.	.584/.454
2. Masentuneisuus	*Kun ajattelen sitä, millainen vanhempi minä olen, tunnen usein syyllisyyttä tai riittämättömyyttä.	.673/.718
	*Lasten kasvattaminen tuntuu minusta usein ylivoimaiselta.	.664/.773
	*Kykyäni huolehtia lapsistani on vähäisempi kuin olin ajatellut.	.659/.764
	*Minulla on lasteni kasvattamisessa paljon enemmän ongelmia kuin osasin odottaa.	.726/.669
3. Autoritaarisuus	*En anna lapseni kyseenalaistaa päätöksiäni.	.471/.509
	*On tärkeää, että lapset tottelevat vanhempiaan.	.447/.540
	*Lapseni pitäisi oppia, että meidän perheessämme tavat ja säännöt ovat tärkeitä.	.538/.663
	*Opetan lapselleni, että paha saa aina palkkansa.	.448/.435

Faktoreihin kuuluvista väittämistä muodostettiin summamuuttujat, joiden avulla tarkasteltiin eroja vanhempien välillä ja yhteyksiä lasten käyttäytymiseen. T-testin mukaan tilastollisesti erittäin merkitsevä ($p < .001$) ero oli isien ja äitien autoritatiivisuudessa (äiti: $\bar{x}=17.28$, $SD=1.79$; isä: $\bar{x}=15.64$, $SD=2.48$). Isä ($\bar{x}=11.39$; $SD=2.09$) taas osoittautui hieman äitiä ($\bar{x}=11.14$; $SD=1.94$) autoritaarisemmaksi, mutta ero ei ollut tilastollisesti merkitsevä.

Masentunutta kasvatuskäytäntöä ilmeni enemmän äidillä ($\bar{x}=7.34$; $SD=2.61$) kuin isällä ($\bar{x}=6.84$; $SD=2.29$), mutta ero ei ollut tilastollisesti merkitsevä.

Äitien ja isien kasvatuskäytäntöjen yhteyksiä tarkasteltiin kasvatuskäytäntöjä kuvaavien faktorien välisiä korrelaatioita tutkimalla (taulukko 5). Äitien ja isien masentuneet kasvatuskäytännöt korreloivat merkitsevästi toisiinsa. Molemmilla vanhemmilla masentunut kasvatuskäytäntö korreloi negatiivisesti autoritatiiviseen kasvatuskäytäntöön. Masentuneen kasvatuskäytännön negatiivinen korrelaatio autoritatiivisuuteen oli isillä erittäin merkitsevä ($p<.001$) ja äideillä merkitsevä ($p<.01$). Äidin masentuneella kasvatuskäytännöllä oli melkein merkitsevä negatiivinen korrelaatio isän autoritaarisuuteen ($p<.05$) sekä isän autoritatiivisuuteen ($p<.05$). Isän autoritaarisuus ja autoritatiivisuus korreloivat merkitsevästi ($p<.01$). Isän ja äidin autoritatiivisuus korreloivat melkein merkitsevästi ($p<.05$) toisiinsa.

Taulukko 5. Kasvatuskäytäntöjä kuvaavien faktorien väliset interkorrelaatiot isillä ja äideillä

Faktori	1. Autoritaatiivisuus, äiti	1. Autoritaatiivisuus, isä	2. Masentuneisuus, äiti	2. Masentuneisuus, isä	3. Autoritaarisuus, äiti	3. Autoritaarisuus, isä
1. Autoritaatiivisuus, äiti						
1. Autoritaatiivisuus, isä	.21*					
2. Masentuneisuus, äiti	-.27**	-.23*				
2. Masentuneisuus, isä	-.18	-.36***	.26**			
3. Autoritaarisuus, äiti	.01	.08	-.09	-.05		
3. Autoritaarisuus, isä	.00	.30**	-.21*	-.04	.16	

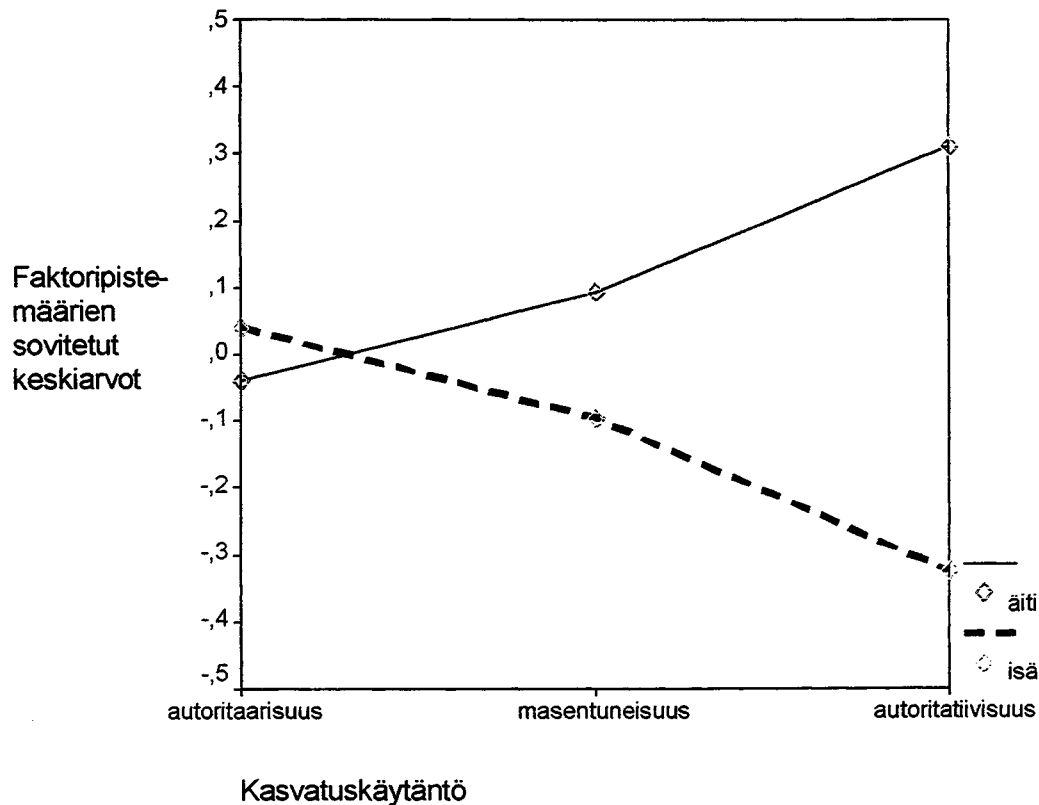
* $p<.05$

** $p<.01$

*** $p<.001$

Faktorianalyysia tarkennettiin vielä tekemällä viiden faktorin analyysin koko aineistolle, isille ja äideille samanaikaisesti, käyttäen riippumatonta otosta ja vinokulmaista rotaatiota. Tämä analyysi tuotti saman tuloksen kuin aiemmin isillä ja äideillä erikseen tehty analyysi. Faktoripistemäärämuuttujien luomista varten analyysiin poimittiin ne 13 isille ja äideille yhteistä väittämää, jotka muodostivat kolme faktoria (autoritaatiivisuus, masentuneisuus,

autoritaarisuus). Kyseisten 13 muuttujan vaihtelut selittyivät kohtuullisesti tällä kolmen faktorin ratkaisulla. Varianssin kokonaisselitysaste koko aineistossa oli tällöin 41,6 %. Faktoreille laskettiin faktoripistemäärikertoimien avulla summamuuttujat, joille tehtiin profiilianalyysi isien ja äitien välisten erojen tarkastelemiseksi. Profiilit olivat erittäin merkittävästi eri suuntaisia. Tulokset tukivat aikaisempia havaintojamme äitien autoritatiivisuuden ollessa erittäin merkittävästi isien autoritatiivisuutta korkeampi. Muiden faktoreiden kohdalla merkittäviä eroja ei ollut (kuvio 2).

Kuvio 2. Vanhempien erot kasvatuskäytäntöjä kuvaavissa faktoreissa

Lisäksi tarkasteltiin kasvatuskäytäntöfaktoreiden korrelaatioita sekä vanhempien mielialaan (Beckin depressioindeksi) että huolenaiheisiin (taulukko 6). Molemmilla vanhemmilla huolet ja mieliala liittyivät masentuneeseen kasvatuskäytäntöön. Vanhempien huolet olivat yhteydessä masentuneeseen kasvatuskäytäntöön molemmilla vanhemmilla siten, että vanhemman huolet olivat yhteydessä paitsi hänen omaan masentuneeseen kasvatuskäytäntönsä, myös toisen vanhemman masentuneeseen kasvatuskäytäntöön.

Vanhempien mielialalla oli yhteys sekä vähemmän autoritatiiviseen että masentuneeseen kasvatuskäytäntöön. Isän mielialan todettiin olevan yhteydessä myös äidin masentuneeseen kasvatuskäytäntöön, kun taas äidin mielialalla ei todettu olevan vastaavaa yhteyttä isän masentuneeseen kasvatuskäytäntöön.

Taulukko 6. Vanhempien huolenaiheiden ja mielialan yhteydet kasvatuskäytäntöjä kuvaaviin faktoreihin

Faktorit 1,2,3/ huolet, mieliala	1. Autorita- tiivisuus, äiti	1. Autorita- tiivisuus, isä	2. Masentu- neisuus, äiti	2. Masentu- neisuus, isä	3. Autoritaa- risuus, äiti	3. Autoritaa- risuus, isä
Huolet, äiti	-.17	-.08	.45***	.22*	-.06	-.11
Huolet, isä	-.01	-.16	.25**	.33***	-.13	.00
Mieliala, äiti	-.25**	-.14	.47***	.12	-.07	-.02
Mieliala, isä	-.14	-.25**	.26**	.38***	-.13	-.09

*p<.05

**p<.01

***p<.001

3.2. Vanhempien lastenhoitoroolit

Lapsen vanhempiinsa kohdistamia valintoja selvitettiin pyytämällä vanhempia arvioimaan, kumpaa vanhempaa lapsi mahdollisesti preferoi erilaisissa arkipäivän tilanteissa (taulukko 7). Isien ja äitien vastauksia verrattiin toisiinsa t-testin avulla. Yleisesti ottaen molemmat vanhemmat arvioivat lastensa suosivan pääsääntöisesti joko yhtä paljon molempia vanhempiaan tai enemmän äitiään.

Molemmat vanhemmat arvioivat lastensa suosivan yhtä paljon heitä kumpaakin eniten sellaisessa tilanteessa, jossa lapsi kaipaa apua puuhiinsa, vaikka silloinkin hän hakeutuu molempien mielestä hiukan enemmän äidin luo. Vanhemmat olivat lasten preferointia arvioidessaan yksimielisimpiä tilanteista, joissa lapsi osoittaa mieltään, pyytää apua toimintoihinsa ja haluaa saada tahtonsa läpi. Tällöin lapsi suosii molempien vanhempien mielestä eniten juuri äitiä. Isien ja äitien arviot lasten preferoinnista poikkesivat toisistaan 50 %:ssa erilaisista tilanteista. Suurimmat erot isien ja äitien välillä tulivat esiin heidän arvioidessaan, kumman luo lapsi hakeutuu syliin halutessaan (p=.000) ja kaivatessaan rauhoittelijaa (p=.002). Molemmat vanhemmat, enemmän kuitenkin äidit, arvioivat lapsen suosivan äitiä syliin halutessaan. Rauhoittelijaa kaivatessaan lapsi suosii äitien mukaan

enemmän heitä itseään, mutta myös isät arvioivat lasten suosivan enemmän äitiä. Eroja tuli esiin myös vanhempien arvioissa, kumpaa vanhempaa lapsi suosii yleensä ($p=.007$). Tällöin lapsi suosii molempien vanhempien mielestä enemmän äitiään, mutta isät arvioivat lapsen suosivan äitiä enemmän kuin äidit itse. Keskiarvoja tarkastellen molemmat vanhemmat arvioivat lapsen suosivan hieman enemmän isää suhteessa äitiin halutessaan leikkiseuraa sekä saunaan tai suihkuun mennessään. Edelleen keskiarvoja tarkastellen lapsi suosii enemmän äitiä erityisesti loukattuaan itsensä, kaivatessaan rauhoittelijaa, ollessaan nälkäinen ja osoittaessaan mieltään.

Taulukko 7. Lapsen vanhempiinsa kohdistamat valinnat (%)

Lapsen valinnat %	Selvästi / Hieman äidin		Yhtä paljon		Selvästi / Hieman isän	
	isä (N=174)	äiti (N=180)	isä (N=174)	äiti (N=180)	isä (N=174)	äiti (N=180)
1. Lapsi loukannut itseään	60.7	67.2	34.1	27.8	5.2	5.0
2. Leikkiseura	24.7	23.6	47.1	48.9	28.2	28.5
3. Haluaa syliin	45.1	56.2	40.5	35.4	14.4	8.4
4. On nälkäinen	52.6	61.1	44.3	36.1	2.9	2.8
5. Menossa nukkumaan	50.3	53.1	27.5	30.5	22.2	16.4
6. Menossa suihkuun/saunaan	17.4	21.9	42.8	45.5	39.9	32.6
7. Lapsi puetaan	41.1	49.4	51.4	47.8	7.6	2.8
8. Lapselle luetaan	39.1	43.0	39.3	43.6	11.5	13.4
9. Lasta rauhoitellaan	58.0	67.1	35.6	29.1	6.3	3.9
10. Lapsi pyytää apua puuhiinsa	22.4	29.0	60.3	55.3	16.3	15.1
11. Menossa harrastuksiin	40.3	35.6	44.7	46.5	15.1	17.8
12. Haluaa tahtonsa läpi	39.4	37.0	38.8	47.2	21.8	15.9
13. Osoittaa mieltään	48.2	47.2	46.5	48.9	5.3	4.0
14. Lapsi suosii yleensä	49.1	44.7	39.1	40.5	11.9	14.9

Vanhempia pyydettiin arvioimaan myös sitä, kumpi vanhemmista mahdollisesti vastaa erilaisista lapsen hoitoon liittyvistä tehtävistä (taulukko 8). Äidin ja isän vastauksia tarkasteltiin t-testin, keskiarvojen ja prosenttien avulla. Näyttäisi, että perinteinen työnjako sukupuolten välillä on yhä vallalla. Yleisesti ottaen molemmat vanhemmat arvioivat vastuun lapsen hoidosta olevan enemmän äidillä tai kummallakin vanhemmalla kuin pelkästään isällä.

Taulukko 8. Vanhempien vastualueet lasten hoidossa ja kasvatuksessa (%)

Vanhempien vastualueet	%	Yksinomaan/enemmän		Yhtä paljon		Yksinomaan/enemmän	
		äiti äiti (N=180)	isä (N=174)	äiti (N=180)	isä (N=174)	isä isä (N=180)	isä (N=174)
1.Neuvolakäynnit		83.8	79.9	12.3	14.4	4.0	5.7
2.Vaateostokset		91.1	86.7	7.8	13.2	1.1	-
3.Kerhoon /har- rastuksiin vienti		48.6	47.4	35.8	41.7	15.6	10.9
4.Lasta koskevat isot hankinnat		13.1	18.0	82.4	73.8	4.5	8.2
5.Nukkumaan laittaminen		49.2	44.8	34.6	36.8	16.2	18.4
6.Lääkəriin vienti		57.6	52.3	36.2	39.0	6.2	8.7
7.Lelujen osto		33.5	35.1	54.7	53.4	11.8	11.5
8.Ulkoileminen		37.5	33.9	45.8	51.1	16.8	15.0
9.Hoitojärjestelyt		71.1	74.4	23.1	19.8	5.8	5.9
10.Sääntöjen noudat- tamisen valvominen		20.4	14.4	73.4	70.1	6.2	15.5
11.Yhteyden pito hoito- paikkaan		60.5	61.8	35.1	34.4	4.5	3.8
12.Toruminen/ rankaiseminen		14.1	7.5	78.5	77.0	7.3	15.5
13.Ruokailusta huolehtiminen		71.5	52.3	26.8	44.8	1.7	2.9
14.Vaatteet ja pukeutu- minen		84.4	75.9	15.6	21.8	-	2.3

Molemmat vanhemmat arvioivat vastuun jakautuvan sekä isälle että äidille eniten tilanteissa, joissa valvotaan lapsen sääntöjen noudattamista sekä tilanteissa, joissa lasta torutaan tai rangaistaan. Toisaalta kyseiset tilanteet olivat sellaisia, joissa isien ja äitien arviot poikkesivat toisistaan merkitsevästi (sääntöjen noudattaminen: $p=.005$; toruminen ja rankaiseminen: $p=.000$). Vanhempien arvioidessa lapsen sääntöjen noudattamisen valvomista isät arvioivat vastuun jakautuvan aavistuksen verran itselleen, kun taas äidit arvioivat vastuun olevan enemmän heillä. Isät arvioivat vastaavansa enemmän myös lapsen torumisesta ja rankaisemisesta, kun taas äidit näkivät vastuun olevan hieman enemmän itsellään.

Vanhemmat olivat eri mieltä vastuun jakautumisesta tilanteissa, joissa huolehditaan lasten aterioista ($p=.000$) sekä vaatteista ja pukeutumisesta ($p=.000$). Molemmat vanhemmat arvioivat äidin huolehtivan enemmän lapsen aterioista, mutta äidit arvioivat isää enemmän vastuun olevan äideillä. Kumpikin vanhempi arvioi äidin huolehtivan enemmän myös lapsen vaatteista ja pukeutumisesta, mutta äidit arvioivat isää enemmän vastuun olevan äideillä. Vanhemmat olivat vastuun jakautumisesta yksimielisimpiä tilanteissa, joissa päätetään

suuremmista lapsen liittyvistä hankinnoista, lapselle ostetaan leluja, lapsen kanssa ulkoillaan ja pidetään yhteyttä lapsen päivähoitopaikkaan. Näissä tilanteissa molemmat vanhemmat arvioivat vastuun olevan enemmän äidillä. Keskiarvoja tarkastellen vastuu jakautuu molempien vanhempien arvion mukaan enemmän äidille tilanteissa, joissa lapselle ostetaan vaatteita ja lapsi viedään neuvolaan.

3.3. Lasten käyttäytyminen

Lasten käyttäytymisen tarkastelemista varten laskettiin keskiarvot jokaiselle käyttäytymisskaalalle ja niitä verrattiin 4-5 -vuotiaiden amerikkalaislasten yleisiin BASC:n käyttäytymisnormeihin (taulukko 9). Yksisuuntaisen varianssianalyysin (ANOVA) mukaan suomalais- ja amerikkalaislapset erosivat erittäin merkitsevästi ($p < .001$) aggressiossa ja epätavanomaisessa käyttäytymisessä, joita suomalaislapsilla esiintyi enemmän, sekä vetäytymisessä, jota taas amerikkalaislapsilla oli enemmän. Lisäksi suomalais- ja amerikkalaislapset erosivat merkitsevästi ($p < .01$) ahdistuksessa, jota esiintyi enemmän amerikkalaislapsilla. Melkein merkitsevästi suomalais- ja amerikkalaislapset erosivat masentuneisuudessa ($p < .05$) ja somatisaatiossa ($p < .05$), joita amerikkalaislapsilla oli enemmän.

Taulukko 9. Lasten käyttäytyminen vanhempien arvioimana

Käyttäytymisskaalat	4 -vuotiaat suomalaislapset (N=116)		4 - 5 -vuotiaiden amerikkalainen normiaineisto (N=309)	
	$\bar{x}$	SD	$\bar{x}$	SD
Hyperaktiivisuus	17.13	5.22	16.8	6.3
Aggressio	11.50	3.67	9.3	4.7
Masentuneisuus	8.33	3.04	9.3	4.0
Vetäytyminen	7.48	4.15	9.8	4.6
Tarkkaavuuden ongelmat	6.43	2.17	5.9	2.7
Ahdistus	6.00	3.00	7.1	3.9
Somatisaatio	5.66	3.18	6.5	3.5
Epätavanomainen käyttäytyminen	4.58	2.83	3.4	2.6
Sopeutuminen	20.70	3.25	20.6	4.1
Sosiaaliset taidot	23.73	4.56	24.5	6.1

Tässä tutkimuksessa laskettiin keskiarvot yhteisesti kaikkien lasten käyttäytymisskaaloille sekä lisäksi tytöille ja pojille erikseen (taulukko 10). Tyttöjen ja poikien välisiä eroja tarkasteltiin yksisuuntaisella varianssianalyysillä. Käyttäytymisskaalat jakautuivat normaalisti, ja niiden varianssit olivat yhtä suuret sekä tyttöjen että poikien osalta. Tytöt ja pojat erosivat toisistaan melkein merkitsevästi ainoastaan sopeutumisen skaalan osalta ($p < .05$) siten, että tytöt olivat poikia sopeutuvampia (tytöt: $\bar{x}=21.37$, $SD=3.05$; pojat: $\bar{x}=20.16$, $SD=3.33$). Suuntaa antavasti tytöt ja pojat erosivat myös sosiaalisten taitojen skaalan suhteen ($p=.060$) tyttöjen ollessa sosiaalisilta taidoiltaan poikia etevämpiä (tytöt: $\bar{x}=24.63$, $SD=4.90$; pojat: $\bar{x}=23.02$, $SD=4.18$). Keskiarvojen perusteella voidaan lisäksi huomata, että pojilla esiintyi tyttöjä enemmän aggressiivisuutta, ahdistusta, tarkkaavuuden ongelmia, vetäytymistä, hyperaktiivisuutta, somatisaatiota sekä epätavanomaista käyttäytymistä. Sen sijaan masentuneisuutta tytöillä oli poikia enemmän.

Taulukko 10. Tyttöjen ja poikien käyttäytyminen vanhempien arvioimana

Käyttäytymisskaalat	Tytöt (N=51)		Pojat (N=64)		F*	p
	$\bar{x}$	SD	$\bar{x}$	SD		
Hyperaktiivisuus	16.49	5.47	17.64	5.00	1.38	.24
Aggressio	10.90	3.48	11.97	3.78	2.43	.12
Masentuneisuus	8.49	3.21	8.20	2.91	.25	.62
Vetäytyminen	6.90	3.59	7.94	4.52	1.78	.19
Tarkkaavuuden ongelmat	6.20	2.41	6.63	1.96	1.11	.30
Ahdistus	5.73	2.81	6.20	3.14	.72	.40
Somatisaatio	5.25	3.40	5.98	2.99	1.50	.22
Epätavanomainen käyttäytyminen	4.49	2.81	4.66	2.86	.10	.76
Sopeutuminen	21.37	3.05	20.16	3.33	4.08	.05
Sosiaaliset taidot	24.63	4.90	23.02	4.18	3.62	.06

* $df = 113$

Yhden ongelmakäyttäytymisen muodon esiintyminen lapsella liittyy yleensä useamman käytösongelman ilmenemiseen samanaikaisesti. Lasten käyttäytymisessä neljä suurinta erittäin merkitsevää interkorrelaatiota ilmeni depression ja ahdistuksen ($r=.68$, $p<.001$), epätavanomaisen käyttäytymisen ja ahdistuksen ($r=.54$, $p<.001$), hyperaktiivisuuden ja aggression ($r=.54$, $p<.001$) sekä sosiaalisten taitojen ja sopeutumisen ($r=.54$, $p<.001$) välillä.

Tyttöjen käyttäytymisessä neljä suurinta erittäin merkitsevää interkorrelaatiota löytyi depression ja ahdistuksen ($r=.77$, $p<.001$), epätavanomaisen käyttäytymisen ja tarkkaavuuden ongelmien ($r=.68$, $p<.001$), epätavanomaisen käyttäytymisen ja hyperaktiivisuuden ($r=.65$, $p<.001$) sekä depression ja tarkkaavuuden ongelmien ($r=.58$, $p<.001$) välillä. Poikien käyttäytymisessä suurimmat erittäin merkitsevät korrelaatiot ilmenivät depression ja ahdistuksen ($r=.63$, $p<.001$), vetäytymisen ja sopeutumisen ($r=-.60$, $p<.001$), epätavanomaisen käyttäytymisen ja ahdistuksen ($r=.58$, $p<.001$) sekä sosiaalisten taitojen ja sopeutumisen ($r=.57$, $p<.001$) välillä.

3.4. Vanhemmuus, kasvatuskäytännöt ja lasten käyttäytyminen

Vanhempien mielialan (Beckin depressioindeksi) yhteyksiä lasten käyttäytymiseen tutkittiin korrelaatioilla. Erittäin merkitsevä korrelaatio ilmeni äidin mielialan ja lapsen epätavanomaisen käyttäytymisen ($r=.33$, $p<.001$) sekä hyperaktiivisuuden ($r=.32$, $p<.001$) välillä. Merkitsevä korrelaatio esiintyi äidin mielialan ja lapsen tarkkaavuuden ongelmien ($r=.30$, $p<.01$), aggression ($r=.28$, $p<.01$) ja depression ($r=.28$, $p<.01$) välillä. Isän mielialalla ei ilmennyt tilastollisesti merkitsevää yhteyttä kaikkien lasten käyttäytymiseen. Äidin mielialalla oli erittäin merkitsevä yhteys ($r=.62$, $p<.001$) tyttärien epätavanomaiseen käyttäytymiseen ja merkitsevä korrelaatio tarkkaavuuden ongelmiin ($r=.39$, $p<.01$). Myös isän mieliala korreloi melkein merkitsevästi tyttärien epätavanomaiseen käyttäytymiseen ($r=.41$, $p<.05$). Äitien mielialalla oli merkitsevä yhteys poikien hyperaktiivisuuteen ($r=.36$, $p<.01$), aggressioon ($r=.36$, $p<.01$), ahdistukseen ($r=.36$, $p<.01$) ja depression ($r=.35$, $p<.01$). Isien mielialalla taas ei ollut merkitsevää yhteyttä poikien käyttäytymiseen.

Äitien huolenaiheilla oli merkitsevä korrelaatio lasten depression ($r=.26$, $p<.01$) ja melkein merkitsevä korrelaatio ahdistuneisuuteen ($r=.22$, $p<.05$). Isien huolenaiheilla ei ilmennyt merkitseviä korrelaatioita lasten käyttäytymiseen, melkein merkitsevä korrelaatio ilmeni somatisaatioon ($r=.20$, $p<.05$). Tyttöjä ja poikia erikseen tarkastellen äitien ja isien huolenaiheilla ei ollut heidän käyttäytymisensä merkitsevää korrelaatiota.

Kaikkien lasten käyttäytymisskaalojen summamuuttujien yhteyttä kasvatuskäytäntöjä kuvaaviin faktoreihin tarkasteltiin korrelaatioiden avulla (taulukko 11). Äitien masentuneen kasvatuskäytännön yhteys kahdeksaan kymmenestä lasten käyttäytymistä kuvaavasta skaalasta

kohosi tilastollisesti merkitseväksi löydökseksi. Lasten heikommat sosiaaliset taidot liittyivät erittäin merkitsevästi äidin masentuneeseen kasvatuskäytäntöön. Isien masentuneen kasvatuskäytännön osalta korrelaatio lasten käyttäytymiseen oli vähäisempi, mutta kuitenkin muista tekijöistä erottuvampi. Lasten käyttäytymisestä sopeutuminen ja sosiaaliset taidot korreloivat yleisesti vanhempien kasvatuskäytäntöihin. Äidin autoritatiivisuus oli merkitsevästi yhteydessä ($p=.006$) lapsen vähäisempään aggressioon.

Taulukko 11. Kasvatuskäytäntöjä kuvaavien faktorien ja lasten käyttäytymisen väliset korrelaatiot

Käytt. skaalat	Autoritatiivisuus, äiti	Autoritatiivisuus, isä	Masentuneisuus, äiti	Masentuneisuus, isä	Autoritaarisuus, äiti	Autoritaarisuus, isä
Hyperaktiivisuus	-.05	.01	.27**	.12	-.12	.14
Aggressio	-.26**	-.14	.27**	.22*	-.01	.08
Masentuneisuus	-.15	-.08	.28**	.08	-.06	.05
Vetäytyminen	-.06	-.12	.05	.14	-.03	-.18
Tarkkaavuuden ongelmat	-.16	-.13	.28**	.21*	-.02	-.09
Ahdistus	.02	.00	.19*	.06	.00	-.02
Somatisaatio	-.10	-.03	.11	.11	-.08	-.08
Epätavanomainen käyttäytyminen	-.16	.02	.24**	.10	.08	.07
Sopeutuminen	.21*	.17	-.31**	-.26**	.19*	.25**
Sosiaaliset taidot	.16	.22*	-.35***	-.23*	-.01	.22*

* $p<.05$

** $p<.01$

*** $p<.001$

Kasvatuskäytäntöjä kuvaavien tekijöiden yhteyksiä erikseen sekä tyttöjen että poikien käyttäytymiseen tutkittiin korrelaatioiden avulla (taulukko 12). Äitien masentunut kasvatuskäytäntö korreloi erityisesti tyttöjen käyttäytymisen kanssa. Sekä isillä että äideillä masentunut kasvatuskäytäntö liittyi tyttöjen aggressioon, masentuneisuuteen, tarkkaavuuden ongelmiin ja sopeutumiseen. Pojilla ainoastaan sosiaaliset taidot korreloivat sekä äitien että isien masentuneeseen kasvatuskäytäntöön. Vanhempien, erityisesti isien, autoritaarisuus liittyi ainoastaan poikien käyttäytymiseen. Isien autoritaarisuus korreloi poikien sopeutumisen ($r=.30$, $p<.05$), somatisaation ($r= -.29$, $p<.05$) ja vetäytymisen ($r= -.29$, $p<.05$) kanssa. Vanhempien, erityisesti äitien, autoritatiivisuus korreloi erityisesti tyttöjen positiiviseen käyttäytymiseen, ja pojilla äitien autoritatiivisuus liittyi vähäisempään aggressioon.

Taulukko 12. Kasvatuskäytäntöjä kuvaavien faktorien ja käyttäytymisen väliset korrelaatiot tytöillä ja pojilla erikseen

Käytt. skaalat	Autoritatiivisuus, äiti		Autoritatiivisuus, isä		Masentuneisuus, äiti		Masentuneisuus, isä		Autoritaarisuus, äiti		Autoritaarisuus, isä	
	tytöt	pojat	tytöt	pojat	tytöt	pojat	tytöt	pojat	tytöt	pojat	tytöt	pojat
Hyperaktiivisuus	-.17	.03	-.17	.15	.35*	.18	.18	.02	-.12	-.12	.21	.06
Aggressio	-.21	-.26*	-.26	-.05	.42**	.15	.45**	.02	-.12	.08	.01	.10
Masentuneisuus	-.15	-.16	-.11	-.04	.33*	.22	.28*	-.05	.04	-.17	.07	.02
Vetäytyminen	-.08	-.05	.09	-.24	-.14	.15	.17	.10	-.05	-.01	-.01	-.29*
Tarkkaavuuden ongelmat	-.48***	.09	-.30*	.00	.43**	.12	.36*	.07	.06	-.08	-.13	-.08
Ahdistus	.04	.01	-.01	.03	.24	.15	.18	-.02	-.05	.04	.11	-.14
Somatisaatio	-.11	-.06	.04	-.04	.10	.10	-.03	.20	-.06	-.10	.12	-.29*
Epätavanomainen käyttäytyminen	-.26	-.11	-.06	.08	.21	.28*	.07	.12	.13	.05	.12	.03
Sopeutuminen	.29*	.14	.02	.21	-.36**	-.25*	-.34*	-.19	.05	.31*	.17	.30*
Sosiaaliset taidot	.29*	.05	.22	.20	-.32*	-.34**	-.12	-.28*	-.16	.12	.19	.25

*p<.05

**p<.01

***p<.001

4. POHDINTA

Belskyn (1984) prosessimallin mukaan tärkeitä vanhemmuuteen vaikuttavia tekijöitä ovat vanhemman oma persoonallisuus, lapsen ominaisuudet sekä sosiaaliseen kontekstiin liittyvät stressin ja tuen lähteet. Tässä tutkimuksessa tärkein vanhemmuuteen liittyvä tekijä oli vanhemman masentunut kasvatuskäytäntö, joka heijastui edelleen lapsen ongelmakäyttäytymisenä. Tämän päivän suomalaisessa yhteiskunnassa 4 -vuotiaiden lasten vanhemmuuteen näyttäisi liittyvän jonkin verran normaaliin arkielämään liittyviä huolia ja mielialan laskua sekä edelleen varsin perinteinen roolijako lastenhoidossa ja kotitöissä.

Tässä tutkimuksessa vanhempien huolien määrä oli suhteellisen vähäinen, mutta äitien ja isien huolet olivat yhteydessä toisiinsa. Oletusten vastaisesti äideillä ei ollut isiä merkittävästi enempää huolia. Äitejä huolestutti eniten oman ajan puute, kun taas isiä huolestutti eniten perheen taloudellinen tilanne, joka olikin molempien vanhempien yhteinen huolenaihe. Tämä vastaa Sinkkosen ja Kinnusen (1997) tutkimustuloksia, joiden mukaan suomalaisten aikuisten yhtenä suurimpana tyytymättömyyden aiheena oli perheen toimeentulo.

Perhe on monimutkainen ja dynaaminen systeemi (Shaffer, 1994), jossa useat tekijät vaikuttavat vastavuoroisesti toisiinsa. Muutos yhden perheenjäsenen käyttäytymisessä tai

elämäntilanteessa vaikuttaa muidenkin perheenjäsenten elämään ja käyttäytymiseen (Sameroff, 1982). Tässä tutkimuksessa sekä äideillä että isillä huolet ja mieliala olivat yhteydessä toisiinsa, jota tukevat Crnicin ja Acevedon (1995) havainnot vanhemman mielialan yhteydestä päivittäisten huolten kokemiseen. Lisäksi äitien huolet olivat yhteydessä isän mielialaan, ja molempien vanhempien mielialat olivat myös yhteydessä toisiinsa. Molemmilla vanhemmilla keskeisin mielialaan liittyvä tekijä oli se, että he kokivat väsyvänsä nykyisin nopeammin kuin tavallisesti.

Tutkimuksesta on pääteltävissä, että pienten lasten vanhemmilla on arkipäivään liittyviä huolia ja murheita, jotka heijastuvat edelleen mielialaan. Nykyisessä suomalaisessa yhteiskunnassa lapsiperheet näyttäisivät elävän taloudellisessa epävarmuudessa ja kokevan arjesta selviytymisen voimavaroja kuluttavaksi. Pulkkinen ja Kokon (1997) mukaan toimeentuloon liittyvät toiveet olivat lähes yhtä keskeisiä kuin perheeseen ja lapsiin liittyvät toiveet. Erityisesti äitien jaksaminen, kamppailu lasten- ja kodinhoidon sekä työelämän yhteen sovittamisessa, näyttäisi tämän työn perusteella lisäävän äideillä masentuneisuutta ja huolenaiheita. Äitien vaikeudet heijastuvat luonnollisesti heidän kasvatuskäytäntöihinsä ja pienten lasten käyttäytymiseen, koska äidit kantavat päävastuun pienten lasten hoitamisesta.

Tässä tutkimuksessa keskeisimmäksi löydökseksi ja erottuvimmaksi kasvatuskäytännöksi kohosi masentunut kasvatuskäytäntö, johon molempien vanhempien mielialat olivat yhteydessä. Äitien masentunut kasvatuskäytäntö heijastuu isien huolenaiheisiin, koska tässä tutkimuksessa isia huolestutti puolison väsymys tai masennus. Vanhempien huolet olivat myös yhteydessä masentuneeseen kasvatuskäytäntöön molemmilla vanhemmilla. Lovejoyn (1991) tutkimuksen mukaan masentuneet äidit käyttäytyivät kontrolliryhmän äitejä negatiivisemmin lapsiaan kohtaan. Samoin Stonemanin, Brodyn ja Burken (1989) mukaan äidin masentuneisuus oli yhteydessä lisääntyneeseen negatiivisuuteen erityisesti tyttäriä kohtaan. Kyseinen tutkimus korosti myös epäsuorien tekijöiden vaikutusta perheessä toteamalla, että isien kokema masentuneisuus ennusti äitien negatiivisempaa käyttäytymistä tyttäriä kohtaan. Tässä työssä ei ole mahdollista päätellä tällaisia epäsuoria yhteyksiä. Ei-masentuneet isät kuitenkin kykenevät masentuneita isiä paremmin tukemaan äitejä lasten kasvatuksessa (Belsky, 1981, 1984).

Vanhempien kasvatuskäytäntöjä koskevien väittämien keskiarvoja vertailtaessa todettiin, että isät ja äidit erosivat lähes puolessa (42 %) 26 kasvatuskäytäntöväittämästä. Autoritatiivisuus oli eniten vanhempia erotteleva kasvatuskäytäntö. Aikaisempien tutkimusten (Fagot, 1995; Meriläinen, 1998; Smetana, 1995; Stoneman ym., 1989) mukaisesti äidit

osoittautuivat myös tässä tutkimuksessa selkeästi isä autoritatiivisemmiksi. Autoritaarisuudessa isät ja äidit eivät eronneet, vaikka aikaisemmissa tutkimuksissa isät ovat osoittautuneet määrällisemmiksi ja autoritaarisemmiksi. On mahdollista, että 4 -vuotiaiden lasten vanhemmat alkavat jo edustaa muuttuneita kasvatuskäsitteitä, kuten isien ja äitien mielipide-erot vastuun jakautumisen osalta antavat aiheen olettaa. Myös mittarin soveltumattomuus autoritaarisuuden osalta alle kouluikäisten lasten vanhemmille tai isien halu vastata sosiaalisesti suotavasti voivat selittää tutkimusten välistä ristiriitaa.

Tämän tutkimuksen mukaan äitien ja isien masentuneet kasvatuskäytännöt korreloivat toisiinsa. Myöskin molempien vanhempien autoritatiivisuus oli yhteydessä toisiinsa. Molemmilla vanhemmilla masentunut kasvatuskäytäntö korreloi negatiivisesti autoritatiiviseen kasvatuskäytäntöön. Erityisesti kasvatuskäytännöltään masentuneet isät olivat vähiten autoritatiivisia. Näyttäisi siltä, että sekä vahvuus että heikkous vanhempana kumuloituu perheessä. Jos toisella vanhemmalla ilmenee masentunut kasvatuskäytäntö, ei toinenkaan vanhemmista kykene positiiviseen vanhemmuuteen. On mahdollista, että masentunut kasvatuskäytäntö ilmenee vanhemmilla eri tavalla. Herää epäily, että masentunut kasvatuskäytäntö saattaa isillä liittyä äiteihin verrattuna rankaisevampaan ja kurittavampaan toimintaan vanhempana. Tässä tutkimuksessa ei pystytty selvittämään masentuneen ja autoritaarisen kasvatuskäytännön yhteyksiä, koska autoritaarisuutta ei ilmiönä riittävästi tavoitettu tällä metodilla.

Tässä tutkimuksessa molempien vanhempien masentunut mieliala korreloi negatiivisesti autoritatiiviseen kasvatuskäytäntöön, joka osoittautui lapsen kehityksen kannalta myönteisimmäksi kasvatuskäytännöksi. Voidaan olettaa vanhemman masentuneisuuden olevan riskitekijä lapsen kehitykselle, koska vanhempien masentunut mieliala oli yhteydessä myös masentuneeseen kasvatuskäytäntöön, joka edelleen liittyy lapsen lisääntyneeseen ongelmakäyttäytymiseen. Stonemanin, Brodyn ja Burken (1989) mukaan tytärien masentuneet vanhemmat suosivat autoritaarista kontrollia, kun taas masentuneet isät suosivat poikiensa kasvattamisessa vähäisempää autoritaarisuutta ja vähemmän rankaisevaa kurinpittoa. Kyseisen tutkimuksen mukaan vanhempien lisääntynyt autoritaarinen kontrolli aiheuttaa sen, että tytöt vetäytyvät vuorovaikutuksesta vanhempiensa kanssa, ja näin ollen konfliktit vähenevät. Masentuneet isät vähentävät vuorovaikutusta poikien kanssa ja suosivat vähemmän autoritaarista kontrollia välttääkseen poikien kanssa helpommin syntyviä konflikteja. Tässä

tutkimuksessa ei tarkasteltu vanhempien mielialan yhteyttä kasvatuskäytäntöihin erikseen tytöillä ja pojilla.

Tarkasteltaessa perheeseen liittyviä ilmiöitä on aiheellista tarkastella koko perhesysteemiä ja myös isän merkitystä äidin ja lapsen välisen suhteen lisäksi (Belsky, 1981; Easterbrooks & Goldberg, 1984). Kotitöiden jakautuminen vanhempien kesken on vuosien myötä muuttunut tasa-arvoisemmaksi, mutta erot ovat yhä suuria (Mannerheimin lastensuojeluliiton lapsiraportti, 1994). Hoitoroleissa vallitsee oletusten vastaisesti yllättävän perinteinen ja aikaisempien tutkimusten mukainen työnjako vanhempien välillä. Äidit kantavat päävastuun arjen askareista ja lapsen hoidosta, vaikka he työskentelevät kodin ulkopuolella lisääntyvässä määrin. Äiti on edelleen lasten rauhoittelija, ruokkija ja hoivaaja, kun taas isän kanssa toimitaan, esim. leikitään.

Mannerheimin lastensuojeluliiton lapsiraportin (1994) mukaan äitien päävastuu lastenhoidossa näyttäisi tutkimustulosten perusteella olevan yleistä kulttuurista riippumatta. Suomessa 74 % lastenhoidosta on äitien harteilla, ja isät lähinnä auttavat heitä. Näiden aikaisempien tulosten valossa onkin ymmärrettävää, että äitien suurimmaksi huolenaiheeksi tässä tutkimuksessa kohosi oman ajan puute ja arjen kotirutiinien hoitaminen, sillä aineiston 4 -vuotiaiden lasten äideistä peräti 71,2 % oli mukana työelämässä. Äitien masentuneisuus kasvatuskäytännöissä voi ymmärrettävästi liittyä väsymiseen monien perhe- ja työelämän vaatimusten ristipaineessa, jota syyllisyyden tunteet ovat omiaan vielä lisäämään. Sanchezin ja Thomsonin (1997) mukaan sukupuoliroolit ovat muutosvaiheessa, ja ristiriitoja ilmenee sitkeästi elävien kulttuurinormien sekä muutospaineiden välillä.

Vastuun jakautumisesta lastenhoidossa tämän tutkimuksen vanhemmat olivat jonkin verran eri mieltä niin, että isä arvioi oman osuutensa äidin arvioimaa suuremmaksi. Vanhempien erimielisyys perinteisesti miehisinä pidetyistä kasvatustehtävistä (esim. lapsen toruminen ja sääntöjen noudattamisen valvonta) saattaa heijastaa muuttuvia asenteita vanhempien rooliensaossa. Kuitenkin molemmat vanhemmat olivat yksimielisiä siitä, että päävastuu lasten hoidosta on äidillä. Asennetason muutokset saattavat näkyä viiveellä käyttäytymisessä ja arjen tilanteissa (Belsky, Lerner, & Spanier, 1984).

Tässä tutkimuksessa suomalaislasten käyttäytymistä verrattiin BASC:in normiaineiston amerikkalaisten lasten käyttäytymiseen. Suomalaislapsilla esiintyi amerikkalaislapsia enemmän aggressiota sekä epätavanomaista käyttäytymistä ja vähemmän vetäytymistä, ahdistusta, masentuneisuutta ja somatisaatiota. Samansuuntaisia tuloksia saman aineiston pienemmällä

otoksella saivat myös Peltola ja Rosti (1998) tarkastellessaan suomalais- ja amerikkalaislasten käyttäytymiseroja. Suomalaisilla lapsilla näyttäisi yleisesti ottaen olevan amerikkalaislapsia enemmän ulospäin ja vähemmän sisäänpäin suuntautuvaa ongelmakäyttäytymistä, mihin kulttuuritekijöillä saattaa olla yhteyttä. Suomessa lasten eksternaalinen ongelmakäyttäytyminen saatetaan tulkita sosiaalisesti epäsuotavammaksi kuin Yhdysvalloissa, mutta toisaalta suomalaisessa kulttuurissa ehkä suvaitaan sisäänpäin suuntautuvaa ongelmakäyttäytymistä enemmän kuin amerikkalaisessa kulttuurissa. Suomalaisten 4 -vuotiaiden lasten käyttäytyminen eroaa vähintään suuntaa antavasti samanikäisten amerikkalaisten lasten käyttäytymisestä 60 %:ssa käyttäytymisskaaloista, joten amerikkalaisten normien soveltuvuutta suomalaiseen aineistoon tulee arvioida kriittisesti.

Tyttöjen ja poikien käyttäytymistä erotteli tässä tutkimuksessa ainoastaan se, että tytöt olivat poikia sopeutuvampia. Yhden ongelmakäyttäytymisen muodon esiintyminen lapsella liittyi yleensä useamman käytösongelman ilmenemiseen samanaikaisesti. Tutkimuksissa on todettu, että lapsiperheiden taloudelliset, sosiaaliset ja psyykkiset ongelmat altistavat lapsen psyykkisille häiriöille (Mannerheimin lastensuojeluliiton lapsiraportti, 1994). Tässä tutkimuksessa vanhempien huolenaiheista äitien huolilla oli yhteys lasten käyttäytymisskaaloista ainoastaan depression, kun taas isien huolenaiheet eivät olleet yhteydessä lasten käyttäytymiseen. Lovejoy (1991) tutkimuksessa masentuneiden äitien lapset käyttäytyivät negatiivisemmin kuin kontrolliryhmän lapset. Oletusten mukaisesti vanhempien masentunut mieliala oli yhteydessä lasten ongelmakäyttäytymiseen. Lapsen epätavanomainen käyttäytyminen, hyperaktiivisuus, tarkkaavuuden ongelmat, aggressio ja depressio olivat yhteydessä erityisesti äidin mielialaan. Vanhempien masentuneella mielialalla ilmeni enemmän yhteyttä tyttärien kuin poikien ongelmakäyttäytymiseen, mikä saattaa liittyä tyttärien suurempaan herkkyyteen kokea perheen tunneilmasto ja sukupuoleen liittyviin odotuksiin.

Jouriles ja Thompson (1993) havaitsivat, että myönteisen mielialan omaavat äidit arvioivat lasten käyttäytymisen positiivisemmaksi kuin sellaiset äidit, joiden mieliala oli masentunut tai neutraali. Brody ja Forehand (1986) toteavat, että masentuneet vanhemmat olivat muita vanhempia negatiivisempia ja pessimistisempiä, mikä heijastui tapaan kokea ja havaita lapsen käyttäytymistä ja näin ollen laskee toleranssia lapsen ongelmia kohtaan. Masentuneet äidit tekivät negatiivisempia huomioita lastensa häiriökäyttäytymisestä kuin ei-masentuneet äidit (Conrad & Hammen, 1989). Myös Lovejoy (1991) havaitsi tutkimuksessaan masentuneiden

äitien kiinnittävän kontrolliryhmän äitejä enemmän huomiota lapsen negatiiviseen käyttäytymiseen.

Masentuneet äidit eivät Jourilesin ja Thompsonin (1993) mukaan liioitelleet lapsen ongelmakäyttäytymistä. Lovejoy (1991) toteaaakin, että masentuneet äidit tekivät lastensa negatiivisesta käyttäytymisestä totuudenmukaisempia ja tarkempia havaintoja kuin ei-masentuneet äidit. Ei-masentuneet äidit arvioivat lastensa negatiivisen käyttäytymisen todellista vähäisemmäksi, mikä toimi suojaavana tekijänä vanhemman ja lapsen välisessä vuorovaikutuksessa. Masentuneilta äideiltä taas puuttui tällainen suojaava tekijä, mikä teki heidät erityisen sensitiivisiksi lapsen negatiivista käyttäytymistä kohtaan ja oli yhteydessä vanhemman ja lapsen välisen negatiivisen vuorovaikutuksen kehittymiseen. Tässä tutkimuksessa erityisesti äitien mielialalla oli isän mielialaa enemmän yhteyttä lasten ongelmakäyttäytymiseen. Selvittämättä jää, arvioivatko alhaisemman mielialan omaavat äidit lapsensa käyttäytymistä ei-masentuneita äitejä negatiivisemmin vai jopa realistisemmin.

Tämän tutkimuksen oletusten mukaisesti masentunut kasvatuskäytäntö heijastuu selkeästi lapsen käyttäytymiseen. Tutkimuksen tulokset tukevat Pettitin ja Batesin (1989) näkemystä, jonka mukaan varhaisen positiivisen vuorovaikutussuhteen puuttuminen liittyy autoritaarisuutta vahvemmin 4 -vuotiaan lapsen käyttäytymisongelmiin. Tässä työssä havaittiin masentuneen kasvatuskäytännön liittyvän autoritaarisuutta vahvemmin lapsen ongelmakäyttäytymiseen. Vahva yhteys ilmeni erityisesti äidin masentuneen kasvatuskäytännön ja lapsen ongelmakäyttäytymisen välillä. Äitien masentuneen kasvatuskäytännön yhteys kahdeksaan kymmenestä lasten käyttäytymistä kuvaavasta skaalasta kohosikin tässä työssä merkitseväksi löydökseksi. Äitien masentunut kasvatuskäytäntö oli yhteydessä erityisesti lasten heikompiin sosiaalisiin taitoihin. Isien masentuneen kasvatuskäytännön yhteys lasten käyttäytymiseen oli alhaisempi, mutta kuitenkin muista kasvatuskäytännöistä erottuva.

Vertailtaessa pelkästään tyttöjen ja poikien käyttäytymistä toisiinsa tytöt osoittautuivat tämän tutkimuksen mukaan poikia sopeutuvammiksi ja käytökseltään vähemmän ulospäin oirehtiviksi. Kun vanhemman masentunut kasvatuskäytäntö otettiin huomioon, havaittiin yllättäen erityisesti tytöillä sekä masennuksen että ulospäin suuntautuvan ongelmakäyttäytymisen lisääntymistä. Belsky, Crnic ja Woodworth (1995) osoittivat äitien vanhemmuuden olevan isiä enemmän yhteydessä persoonallisuuteen ja perhetekijöihin. Äitien positiiviseen vanhemmuuteen liittyi Russellin (1997) mukaan enemmän vanhemman yksilöllisiä ominaisuuksia sekä perhetekijöitä, ja erityisesti nämä yhteydet korostuivat äiti-poika -dyadissa.

Tässä tutkimuksessa äidin masentunut kasvatuskäytäntö liittyi kuitenkin vahvimman tyttären ongelmakäyttäytymiseen, jota tukevat mm. Gjerden, Blockin ja Blockin (1991) havainnot tytärten poikia suuremmasta haavoittuvuudesta äidin vuorovaikutustyyliille. Samaan tulokseen päätyivät suomalaisella aineistolla myös Peltola ja Rosti (1998).

On mahdollista, että edellä mainitut ristiriidat tutkimusten välillä selittyvät kulttuurisidonnaisilla tekijöillä. Deal, Halverson ja Wampler (1989) toteavat, että on tärkeää ottaa huomioon kulttuuriin tekijöihin liittyvät erot vanhemmuudessa. Vanhemmat saattavat kiinnittää erityistä huomiota tyttärien ulospäin suuntautuvaan ongelmakäyttäytymiseen, jota ei pidetä sosiaalisesti suotavana. Tyttäret voivat olla lapsuudessaan enemmän äidin vaikutuspiirissä, kun taas pojat ehkä saavat isän seurasta suojaavan tekijän. Belskyn (1984) mukaan vanhemmat voivat kompensoida toistensa puutteita sekä eroavuuksia, Maccobyn ja Martinin (1983) tutkimuksen mukaan taas suojata lasta toisen vanhemman heikkouksilta.

Autoritatiivisuus liittyi tässä tutkimuksessa aikaisemman, vanhempia lapsia käsitelleen kirjallisuuden (Baumrind, 1989; Maccoby & Martin, 1983; Pulkkinen, 1996) mukaisesti lapsen positiiviseen käyttäytymiseen. Kirjallisuudesta on ilmennyt, että hankalien lasten vanhemmat ovat autoritaarisempia kuin helpompien lasten vanhemmat (Janssens, 1994). Tässä työssä kuitenkin vanhempien, erityisesti isien, autoritaarisuus liittyi poikien sopeutuvuuteen, vähäisempään somatisaatioon ja vähäisempään vetäytyvyyteen. Autoritaarisuus ei tässä tutkimuksessa noussut esille oletetulla tavalla, mitä selittänee se, ettei se tullut kartoitetuksi samasta näkökulmasta kuin varttuneemmilla lapsilla. Monet autoritaarisuutta mittaavat väittämät ovat 4 -vuotiaisiin lapsiin sovellettuna positiivisempia ja suotavampia kuin jo varttuneemmille lapsille tai nuorille sovellettuna.

Kasvatuskäytäntöomakkeen luokitukset oli alunperin suunniteltu kouluikäisten lasten vanhemmille, eivätkä ne toimineet odotetulla tavalla esikouluikäisillä. Parhaiten tuli kartoitetuksi vanhemman masentunut kasvatuskäytäntö. Autoritaarisuutta ja autoritatiivisuutta mittaavat kysymykset saavat erilaisen merkityksen eri ikäisillä lapsilla. Tämä saattaa selittää tässä tutkimuksessa ilmennyt interkorrelaatiota autoritaarisen ja autoritatiivisen kasvatuskäytännön välillä sekä vanhempien autoritaarisuuden yhteyttä joihinkin lapsen hyvään sopeutumista ilmentäviin käyttäytymisskaaloihin. Vanhempien autoritaarisuus ja autoritatiivisuus oletettavasti erottuvat selkeämmin kouluikäisillä kuin esikouluikäisillä lapsilla. Luonnollisesti 4 -vuotiaisten lasten kasvatuksessa korostuvat kouluikäisiä enemmän valvonta, ohjaaminen ja perheen pelisäännöt. Jatkossa tulisikin selvittää, millaisilla kysymyksillä 4 -

vuotiaiden lasten vanhempien autoritaarisuutta tulisi kartoittaa, jotta autoritaarisuus -termi ilmentäisi validisti kyseistä asiaa.

Tutkimus perustui pääasiassa korrelaatiotarkasteluihin, joten kausaalipäätelmiä ei ole mahdollista tehdä tämän tutkimuksen pohjalta. Tässä tutkimuksessa tietyt perheeseen liittyvät tekijät kovarioivat keskenään, ja kaikkia mahdollisia väliintulevia tekijöitä ei ollut mahdollista huomioida. Poikkileikkausasetelmana tämä tutkimus ei mahdollista vanhemmuuteen ja lasten käyttäytymiseen liittyvien tekijöiden seuraamista pitemmällä aikavälillä. Ei ole myöskään mahdollista päätellä kasvatuskäytäntöjen ja lapsen käyttäytymisen pysyvyyttä ajassa. Tämä työ on kuitenkin osa laajaa pitkittäistutkimusta, ja perheessä tapahtuvia muutoksia onkin aiheellista tarkastella pitkittäistutkimuksen avulla, jolloin kausaalisuuden (Belsky, 1981) ja pysyvyyden päättelyminen mahdollistuvat paremmin. Tämän tutkimuksen kvantitatiivinen tutkimusote johtaa yleistyksiin yksilöllisyyden ja elämään liittyvien variaatioiden kustannuksella.

Tutkimusmenetelmänä käytettiin itsearviointilomakkeita, jolloin näkökulma on subjektiivinen ja vanhemmat ovat saattaneet pyrkiä vastaamaan sosiaalisesti suotuisalla tavalla. Tämä ilmiö voi selittää sitä, ettei autoritaarinen kasvatuskäytäntö tullut selkeästi esiin, ja lisäksi mielialaa sekä huolenaiheita on saatettu vähätellä. Jatkossa olisi kiinnostavaa selvittää, millaisia olivat koko kyselyyn tai yksittäisiin osioihin vastaamatta jättäneet perheet.

Masentunutta kasvatuskäytäntöä tulisi tutkia tarkemmin observoimalla arkielämän tilanteita sekä yhdistämällä erilaisilla tutkimusmetodeilla saatuja tietoja. Ei -kliinisellä aineistolla tehtyä tutkimusta kaivattaisiin myös lisää. Mielenkiintoista olisi selvittää, ilmeneekö lapsen käyttäytymisessä myöhemmällä iällä yhteyksiä vanhemman masentuneeseen kasvatuskäytäntöön. Lisäksi olisi kiinnostavaa tutkia, millaisia vaikutuksia vanhempien jatkuvalla stressillä olisi kasvatuskäytäntöihin ja lasten käyttäytymiseen.

Tähän tutkimukseen on käytetty yli puolet koko tutkimusprojektin aineistosta. Jatkossa projekti mahdollistaa vielä laajemman otoksen ja erilaisten tutkimusmetodien (mm. observoinnin) käytön. Olisi myös mielenkiintoista selvittää kasvatuskäytäntöjen yhteyksiä lasten koulunkäyntiin ja oppimiseen.

LÄHTEET

Ambert, A.-M. (1997). *Parents, children and adolescent: Interactive relationship and development in context*. New York: Haworth Press.

Banez, G. A., & Compas, B. E. (1990). Children's and parents' daily stressful events and psychological symptoms. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 18(6), 591-605.

Baumrind, D. (1989). Rearing competent children. Teoksessa W. Damon (toim.), *Child development today and tomorrow*. San Francisco: Jossey-Bass.

Bee, H. (1999). *The growing child. An applied approach* (2. painos). New York: Longman.

Beck, A. T., Ward, C. H., Mendelsohn, M, Mosck, L., & Erlaugh, J. (1961). An inventory for measuring depression. *Archives of General Psychiatry*, 4, 561-571.

Belsky, J. (1981). Early human experience: A family perspective. *Developmental Psychology*, 17(1), 3-23.

Belsky, J. (1984). The determinants of parenting: A process model. *Child Development*, 55, 83-96.

Belsky, J., Crnic, K., & Woodworth, S. (1995). Personality and parenting: Exploring the mediating role of transient mood and daily hassles. *Journal of Personality*, 63(4), 905-929.

Belsky, J., Lerner, R. M., & Spanier, G. B. (1984). *The child in the family*. New York: Random House.

Berk, L. E. (1989). *Child development*. Boston: Allyn and Bacon.

Björkqvist, K., Lagerspetz, K. M. J., & Kaukainen, A. (1992). Do girls manipulate and boys fight? Developmental trends in regard to direct and indirect aggression. *Aggressive Behavior*, 18, 117-127.

Bridges, L. J., Connell, J. P., & Belsky, J. (1988). Similarities and differences in infant-mother and infant-father interaction in the strange situation: A component process analysis. *Developmental Psychology*, 24(1), 92-100.

Brody, G., & Forehand, R. (1986). Maternal perceptions of child maladjustment as a function of the combined influence of child behavior and maternal depression. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 54(2), 237-240.

Bronstein, P. (1984). Differences in mothers' and fathers' behaviors toward children: A crosscultural comparison. *Developmental Psychology*, 20, 995-1003.

Campbell, S. B., Breaux, A. M., Ewing, L. J., & Szumowski, E. K. (1986). Correlates and predictors of hyperactivity and aggression: A longitudinal study of parent-referred problem preschoolers. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 14, 217-234.

Campbell, S. B., Pierce, E. W., March, C. L., & Ewing, L. J. (1991). Noncompliant behavior, overactivity and family stress as predictors of negative maternal control with preschool children. *Development and Psychopathology*, 3, 175-190.

Chao, R.K. (1994). Beyond parental control and authoritarian parenting style: Understanding Chinese parenting through the cultural notion of training. *Child Development*, 65(4), 1111-1119.

Conrad, M., & Hammen, C. (1989). Role of maternal depression in perceptions of child maladjustment. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 57(5), 663-667.

Crnic, K., & Acevedo, M. (1995). Everyday stresses and parenting. Teoksessa M. H. Bornstein (toim.), *Handbook of parenting: Vol 4. Applied and practical parenting* (s. 277-297). Marwar, N. J: Lawrence Erlbaum.

Crnic, K. A., & Greenberg, M. T. (1990). Minor parenting stresses with young children. *Child Development*, 61(2), 1628-1637.

Deal, J. E., Halverson, C. F., & Wampler, K. S. (1989). Parental agreement on child-rearing orientations: Relations to parental, marital, family, and child characteristics. *Child Development*, 60, 1025-1034.

Deater-Deckard, K., & Scarr, S. (1996). Parenting stress among dual-earner mothers and fathers: Are there gender differences? *Journal of Family Psychology*, 10(1), 45-59.

Denham, S. A., Mitchell-Copeland, J., Strandberg, K., Auerbach, S., & Blair, K. (1997). Parental contributions to preschoolers' emotional competence: Direct and indirect effects. *Motivation and Emotion*, 21(1), 65-86.

Easterbrooks, M.-A., & Goldberg, W.-A. (1984). Toddler development in the family: Impact of father involvement and parenting characteristics. *Child Development*, 55(3), 740-752.

Fagot, B. I. (1995). Parenting boys and girls. Teoksessa M. H. Bornstein (toim.), *Handbook of parenting: Vol. 1. Children and parenting* (s. 163-183). Marwar, N. J: Lawrence Erlbaum.

Gardner, H. (1978). *Developmental psychology: An introduction*. Boston: Little, Brown.

Gjerde, P. F., Block, J., & Block, J. H. (1991). The preschool family context of 18 years olds with depressive symptoms: A prospective study. *Journal of Research on Adolescence*, 1(1), 63-91.

Goldberg, W. A., & Easterbrooks, M. A. (1984). Role of marital quality in toddler development. *Developmental Psychology*, 20, 504-514.

Gottfried, A. E., Gottfried, A. W., & Bathurst, K. (1995). Maternal and dual-earner employment status and parenting. Teoksessa M. H. Bornstein (toim.), *Handbook of parenting: Vol. 2. Biology and ecology of parenting* (s. 139-159). Marwar, N. J: Lawrence Erlbaum.

Harris, K. M., & Morgan, S. P. (1991). Fathers, sons and daughters: Differential paternal involvement in parenting. *Journal of Marriage and the Family*, 531-544.

Hops, H. (1995). Age- and gender-specific effects of parental depression: A commentary. *Developmental Psychology*, 31, 428-431.

Huttunen, J. (1994). Isyys ja miehisuus: Isä perhepsykologisissa tutkimuksissa. Teoksessa J. Virkki (toim.), *Ydinperheestä yksilöllistyviin perheisiin* (s. 46-66). Porvoo: WSOY.

Janssens, J. M. A. M. (1994). Authoritarian child rearing, parental locus of control, and the child's behaviour style. *International Journal of Behavioral Development*, 17(3), 485-501.

Johnston, C. (1996). Parent characteristics and parent-child interactions in families of nonproblem children and ADHD children with higher and lower levels of oppositional-defiant behavior. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 24(1), 85-104.

Jouriles, E. N., & Thompson, S. M. (1993). Effects of mood on mothers' evaluations of children's behavior. *Journal of Family Psychology*, 6(3), 300-307.

Kinnunen, U. (1997). Työn ja perheen vuorovaikutus. Teoksessa L. Pulkkinen (toim.), *Lapsesta aikuiseksi* (s. 46-58). Jyväskylä: Atena.

Kochanska, G. (1990). Maternal beliefs as long-term predictors of mother-child interaction and report. *Child Development*, 61, 1934-1943.

Kochanska, G., Kuczynski, L., & Radke-Yarrow, M. (1989). Correspondence between mothers' self-reported and observed child-rearing practices. *Child Development*, 60, 56-63.

Kyrios, M., & Prior, M. (1990). Temperament, stress and family factors in behavioural adjustment of 3-5 -year-old children. *International Journal of Behavioral Development*, 13(1), 67-93.

Laakso, M-L. (1993). Vanhemman ja lapsen vuorovaikutuksen tutkimusmenetelmistä. *NMI-Bulletin*, 3(2), 2-11.

Lamb, M. E., Hwang, C.-P., & Broberg, F. L.(1989). Association between parental agreement regarding child-rearing and the characteristics of families and children in Sweden. *International Journal of Behavioral Development*, 12, 115-129.

Lapsiraportti (1994). Mannerheimin Lastensuojeluliitto. Helsinki: Miktor.

Lewis, M., & Feiring, C. (1982). Some American families at dinner. Teoksessa L. M. Laosa & I. E. Sigel (toim.), *Families as learning environments for children* (s. 115-146). New York: Plenum Press.

Lovejoy, M. C. (1991). Maternal depression: Effects on social cognition and behavior in parent-child interactions. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 19(6), 693-706.

Lytton, H. (1980). *Parent-child interaction. The socialization process observed in twin and singleton families*. New York: Plenum Press.

Maccoby, E. E., & Martin, J. A. (1983). Socialization in the context of the family: Parent-child interaction. Teoksessa E. M. Hetherington (toim.), *Handbook of child psychology: Vol. 4. Socialization, personality and social development* (s. 1-102). New York: Wiley.

McGillicuddy-DeLisi, A. W. (1988). Sex differences in parental teaching behaviors. *Merrill-Palmer Quarterly*, 2, 147-162.

Meriläinen, M. (1998). *Psyykkisen ja fyysisen hyvinvoinnin yhteydet vanhemmuuteen naisilla ja miehillä*. Jyväskylän yliopisto. Psykologian pro gradu -tutkielma.

Middlebrook, J. L., & Forehand, R. (1985). Maternal perceptions of deviance in child behavior as a function of stress and clinic versus nonclinic status of the child: An analogue study. *Behavior Therapy*, 16, 494-502.

Miller, N. B., Cowan, P. A., Cowan, C. P., Hetherington, E. M., & Clingempeel, W. G. (1993). Externalizing in preschoolers and early adolescents: A cross-study replication of a family model. *Developmental Psychology*, 29, 3-18.

Panaccione, V. F., & Wahler, R. G. (1986). Child behavior, maternal depression, and social coercion as factors in the quality of child care. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 14(2), 263-278.

Parke, R. D., & Slaby, R. G. (1983). The development of aggression. Teoksessa E. M. Hetherington (toim.), *Handbook of child psychology: Vol. 4. Socialization, personality and social development* (s. 547-641). New York: Wiley.

Patterson, G. R. (1982). *Coercive family process. A social learning approach*. Vol. 3. Eugene. OR: Castalia.

Patterson, G. R. (1983). Stress: A change agent for family process. Teoksessa N. Garnezy & M. Rutter (toim.), *Stress, coping & development on children* (s. 235-264). New York: McGraw-Hill.

Patterson, G. R., DeBaryshe, B. D., & Ramsey, E. (1989). A developmental perspective on antisocial behavior. *American Psychologist*, 44(2), 329-335.

Peltola, M., & Rosti, A. (1998). *Vanhempien psyykinen hyvinvointi ja sen yhteydet 4 -vuotiaiden lasten käyttäytymiseen*. Jyväskylän yliopisto. Psykologian pro gradu -tutkielma.

Pettit, G. S., & Bates, J. E. (1989). Family interaction patterns and children's behavior problems from infancy to 4 years. *Developmental Psychology*, 25(3), 413-420.

Pettit, G. S., Brown, E. G., Mize, J., & Lindsey, E. (1998). Mothers' and fathers' socializing behaviors in three contexts: Links with children's peer competence. *Merrill-Palmer Quarterly*, 44(2), 173-193.

Power, T. G., & Parke, R. D. (1982). Play as a context for early learning: Lab and home analyses. Teoksessa L. M. Laosa & I. E. Sigel (toim.), *Families as learning environments for children* (s. 147-178). New York: Plenum Press.

Prior, M., Smart, D., Sanson, A., Pedlow, R., & Oberklaid, F. (1992). Transient versus stable behavior problems in a normative sample: Infancy to school age. *Journal of Pediatric Psychology*, 17(4), 423-443.

Pulkkinen, L. (1994). Millaista lastenkasvatusta nykytutkimus suosittlee? Teoksessa Virkki (toim.), *Ydinperheestä yksilöllistyviin perheisiin* (s. 26-45). Juva: WSOY.

Pulkkinen, L. (1996). Sosiaalinen kehitys lapsuudessa ja nuoruudessa. Teoksessa L. Pulkkinen (toim.), *Lapsesta aikuiseksi* (s. 29-44). Jyväskylä: Atena.

Pulkkinen, L. & Kokko, K. (1997). Keskeiset elämänsisällöt aikuisiässä. Teoksessa L. Pulkkinen (toim.), *Lapsesta aikuiseksi* (s. 103-119). Juva: WSOY.

Reynolds, C. R., & Kamphaus, R. W. (1992). *BASC (Behavior Assessment System for Children) Manual*. America: American Guidance Service, Inc.

Roberts, G. C., Block, J. H., & Block, J. (1984). Continuity and change in parents' child-rearing practices. *Child Development*, 55(2), 586-597.

Russell, A. (1997). Individual and family factors contributing mothers' and fathers' positive parenting. *International Journal of Behavioral Development*, 21(1), 111-132.

Sameroff, A. J., Seifer, R., & Zax, M. (1982). Early development of children at risk for emotional disorder. *Monographs of the Society for Research in Child Development*, 47(7), 1-71.

Sanchez, L., & Thomson, E. (1997). Becoming mothers and fathers. Parenthood, gender and the division of labor. *Gender & Society*, 11(6), 747-772.

Schaffer, H. R., & Collis, G. M. (1986). Parental responsiveness and child behaviour. Teoksessa W. Sluckin & M. Herbert (toim.), *Parental behaviour* (s. 283-315). Padstow: T. J. Press Ltd.

Shaffer, D. R. (1994). *Social & personality development* (3. painos). Pacific Grove: Brooks/Cole.

Sinkkonen, M. & Kinnunen, U. (1997). Vapaa-aika ja tyytyväisyys elämään. Teoksessa L. Pulkkinen (toim.), *Lapsesta aikuiseksi* (s. 90-102). Juva: WSOY.

Smetana, J. G. (1995). Parenting styles and conceptions of parental authority during adolescence. *Child Development*, 66, 299-316.

Snyder, J. (1991). Discipline as a mediator of the impact of maternal stress and mood on child conduct problems. *Development and Psychopathology*, 3, 263-276.

Stoneman, Z., Brody, G. H., & Burke, M. (1989). Marital quality, depression and inconsistent parenting: Relationship with observed mother-child conflict. *American Journal of Orthopsychiatry*, 59, 105-117.

Stormshak, E. A., Speltz, M. L., DeKlyen, M., & Greenberg, M. T. (1997). Observed family interaction during clinical interviews: A comparison of families containing preschool boys with and without disruptive behavior. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 25(5), 345-357.

Tallmadge, J., & Barkley, R. A. (1983). The interaction of hyperactive and normal boys with their fathers and mothers. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 11(4), 565-580.

Webster-Stratton, C. (1990). Stress: A potential disruptor of parent perceptions and family interactions. *Journal of Clinical Child Psychology*, 19, 302-312.